

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Volební analýza: Příčiny pádu Liberální
strany v Kanadě po volbách v roce 2011**

Brigita Pipotová

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

**Volební analýza: Příčiny pádu Liberální
strany v Kanadě po volbách v roce 2011**

Brigita Pipotová

Vedoucí práce:

PhDr. Pavel Hlaváček, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Obsah

1	ÚVOD	1
2	VOLEBNÍ A STRANICKÝ SYSTÉM	4
2.1	Volební systém.....	4
2.2	Stranický systém	5
2.3	Relevantní politické strany	5
2.3.1	Konzervativní strana.....	6
2.3.2	Liberální strana	7
2.3.3	Nová demokratická strana.....	9
2.3.4	Québecký blok.....	10
2.3.5	Strana zelených.....	11
3	LIBERÁLNÍ STRANA KANADY	12
3.1	Úvodem: Čtyři druhy stranického systému	12
3.2	Historie Liberální strany napříč proměnami stranického systému.....	13
3.2.1	<i>Clientelistic system</i> a Wilfrid Laurier.....	14
3.2.2	<i>Brokerage system</i> a Mackenzie King	14
3.2.3	<i>Pan-Canadian system</i> a Pierre Trudeau	15
3.2.4	Čtvrtý systém, volební zemětřesení, J. Chrétien a P. Martin	17
3.3	Vývoj Liberální strany do roku 2011	19
4	FEDERÁLNÍ VOLBY 2011	20
4.1	Vyslovení nedůvěry Konzervativní vládě	20
4.2	Michael Ignatieff a vnitrostranické problémy.....	22
4.3	Liberální kampaň a předvolební debaty	25

4.4 Volby 2011 v číslech	27
4.4.1 Výsledky	27
4.4.2 Průzkumy veřejného mínění, determinanty volebních výsledků	28
4.5 Důvody neúspěchu Liberální strany	32
4.6 Povolební výzvy Liberální strany, současná situace	34
5 ZÁVĚR	38
6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	41
7 RESUMÉ	47
8 PŘÍLOHY	48

1 ÚVOD

V roce 2011 se v Kanadě uskutečnily 41. federální volby, které se svým zlomovým výsledkem zapsaly nejen do dějin země, ale především do dějin Liberální strany Kanady. Vítězem voleb se stala Konzervativní strana premiéra Stephena Harpera a získala většinu v parlamentu. Její oficiální opozicí se stala Nová demokratická strana, jež zaznamenala svůj první velký úspěch. Tento výsledek otrásl Liberální stranou v základech a jejich prohra je nejhorší porážkou kanadských liberálů v historii země. Cílem této bakalářské práce je určit příčiny dramatického pádu Liberální strany, která poprvé v historii nedokázala obhájit svou dlouholetou pozici jedné z vládnoucích stran Kanady.

Liberální strana dominovala kanadské politice po většinu její historie, konkrétně neuvěřitelných 69 let, což je mnohem více, než jakákoliv jiná strana ve vyspělých zemích. Pokud v předešlých volbách nedosáhla na většinu, sestavila vždy menšinovou vládu a pokaždé se tak stala oficiální opozicí vlády. Ve volbách 2011 získali Liberálové pouze 34 křesel, což odpovídá 18,9% hlasů. Co způsobilo takový neúspěch strany, která doposud kanadskému parlamentu z větší části dominovala a vládla zemi po několik dekad? Odpověď na tuto otázku poskytne analýza kanadských federálních voleb v roce 2011.

Bakalářská práce je systematicky rozdělena do tří kapitol a každá z nich je dále členěna na menší celky. V první kapitole bude vytvořen teoretický exkurz, který uvede čtenáře do kontextu. Tato kapitola popíše kanadský volební a stranický systém, jež je unikátním aparátem, který se několikrát v historii země proměnil. Kapitola dále zahrne relevantní politické strany (v současnosti jimi jsou Liberální a Konzervativní strana, Nová demokratická strana, Québecký blok a Strana zelených) a nastíní jejich agendu. Tato část uvede čtenáře do stranické situace země a také poslouží jako podpůrný teoretický rámec, ve kterém se pohybují další

části práce. Pro analýzu konkrétních voleb je nutné znát souvislosti politického a stranického systému země.

Další kapitola se zaměřuje na vývoj Liberální strany z hlediska jejích lídrů a stranického systému Kanady. Jak již bylo naznačeno, kanadský stranický systém je jedinečný. V průběhu let se několikrát proměnil a lze ho klasifikovat do čtyř skupin (clientelistic system, brokerage system, pan-Canadian a multi-party system). Liberální předsedové stranu vedli k úspěchu napříč všemi fázemi. S přihlédnutím na proměny, jež probíhaly v rámci stranického systému země, vývoj Liberální strany bude vztažen přímo k nim a uvedené rozdělení čtyř fází stranického systému poslouží i pro účely vyčlenění kapitoly.

Třetí a poslední kapitola práce bude věnována analýze samotných federálních voleb, které se uskutečnily v květnu roku 2011, přičemž primárně se bude věnovat Liberální straně a tomu, jak právě v těchto volbách mohla zaznamenat tak majoritní úpadek. I tato část práce bude rozdělena na podkapitoly, a první z nich popíše událost, jež přímo předcházela konání voleb – vyslovení nedůvěry konzervativní vládě S. Harpera.

Práce přejde ke zkoumání vnitřních aspektů neúspěchu, s přihlédnutím na vnitrostranickou krizi Liberální strany, jež se v předvolebním období odehrávala a vznikla již za předsednictví Stéphane Diona. Vnitrostranická krize přímo souvisí s tehdejšími lidem strany Michaelem Ignatieffem, jehož neuvážené kroky způsobily jak organizační, tak personální problémy. Tato podkapitola se Ignatieffovi bude zčásti věnovat, a to především záležitosti jeho schopnosti více či méně vystupovat před veřejností jako potenciální premiér Kanady.

Další sekce třetí kapitoly bude analyzovat efektivitu předvolební kampaně Liberální strany a shrne výsledek předvolebních debat, které v rámci voleb 2011 proběhly.

Kapitola následně shrne konkrétní výsledek voleb z hlediska všech kandidujících stran. Průzkumy veřejného mínění a povolební ankety, které budou součástí kapitoly, poslouží například jako ukazatel míry efektivity liberální kampaně, či Ignatieffovy image lídra. S pomocí výsledků různých průzkumů, anket a dotazníků, bude možné sestavit informační základ pro zjištění, které faktory nejvíce ovlivnily voliče v jejich rozhodování, což se stane zásadním pro určení důvodů pádu Liberální strany.

Předposlední podkapitola třetí části práce doloží konkrétní příčiny, jež stály za neúspěchem Liberální strany. Tato část shrne data získaná během povolebních anket a průzkumů veřejného mínění, sumarizuje veškeré informace a poskytne zhodnocení série reálných faktorů, jež bolestný propad strany zapříčinily.

Závěrem se poslední část věnuje otázkám budoucnosti Liberální strany; uvede výzvy, kterým strana bude čelit díky svému neúspěchu a pokusí se posoudit, zda má strana potřebný prostor a potenciál obnovit liberální tradici a stát se znovu vládnoucí stranou Kanady.

2 VOLEBNÍ A STRANICKÝ SYSTÉM

2.1 Volební systém

Kanadský volební systém je výsledkem mnoha kumulativních změn, které probíhaly již od samého začátku historie země. V prvopočátcích byla správa voleb velmi nahodilým a nepřehledným procesem. O tom svědčí i fakt, že volby se na celém území konaly v různých časech. Co se týče volebního práva, to bylo výrazně omezeno (Robertson 2008: 1-2). Profil voliče se navíc v různých kanadských provinciích lišil. Změna přišla až s rokem 1920, kdy federální parlament stanovil profil oprávněného voliče, platný pro celou zemi. V době konfederace měli volební právo pouze bílí muži – ti ale ještě museli splňovat další, specifické podmínky. Tato diskriminace vedla k nutným změnám. V roce 1916 bylo poprvé uděleno ženám volební právo (v rámci provincie). O tři roky později se tak stalo na celém území Kanady. V průběhu 20. století dále získali volební právo asijský Kanadčané, či domorodci. Volební právo bylo tedy rozšířeno na všechny dospělé muže a ženy a věková hranice voliče byla snížena na 18 let (Weger 2007: 23-24).

Kanada má dvoukomorový parlament, který stojí na asymetrickém bikameralismu. Horní komora, tedy Senát, je jmenován Generálním guvernérem a funkci získávají členové doživotně. V současné době je počet senátorů omezen na 105 členů. Dolní komora (sněmovna lidu) je volena přímo a v současné době čítá 308 poslanců. Jejich volební období je Ústavou fixně nastaveno na 5 let. Každý ze členů sněmovny lidu je volen většinovým volebním systémem typu vítěz bere vše (neboli *first past the post*), a to v jednokolových většinových volbách (Weger 2007: 21-22).

Země je administrativně rozdělena do 308 jednomandátových volebních obvodů, z čehož vyplývá, že každý člen dolní komory

reprezentuje konkrétní volební obvod. Systém *first past the post* zaručuje, že každý kandidát, který obdržel prostou většinu odevzdaných hlasů, získá křeslo (Weger 2007: 21).

2.2 Stranický systém

Kanadskému stranickému systému, v počátcích jeho existence – tedy v době od vzniku konfederace – dominovaly dvě velké politické strany: Liberální strana a Konzervativní strana. Je to typický příklad bipartismu, kdy jiné strany do systému nijak výrazně nezasahují (Weger 2007: 25). Dvoustranický systém, jak se též nazývá, funguje na principu existence dvou silných stran, které se střídají u moci. Systém ale nevylučuje existenci dalších politických stran. Tyto strany však nejsou natolik silné, aby ohrozily dominantní politické strany, které jsou u moci. (Sartori 2005: 200).

Od sedmdesátých let 20. století začal být dvoustranický formát narušován dalšími stranami – např. Novou demokratickou stranou, či Québeckým blokem. Tyto politické strany začaly získávat ve federálních volbách velký počet mandátů a tím pádem znemožňovaly velkým stranám získat většinu (Scharfen 2011: 4). Tyto tzv. *third parties* jsou potřebné v případě sestavování menšinové vlády, kdy velká politická strana musí s jednou ze třetích stran spolupracovat a akceptovat její myšlenky. Bipartismus je tedy jaksi umírněn vlivem třetích stran (Weger 2007: 25). Kanadský stranický systém je velice jedinečný a specifický aparát a podrobněji bude popsán v jedné z dalších kapitol.

2.3 Relevantní politické strany

V současnosti se v kanadském federálním parlamentu nacházejí čtyři významné politické strany: Konzervativní strana, Liberální strana, Nová demokratická strana a Québecký blok. Ve federálních volbách v roce 2011 navíc získala Elizabeth May, premiérka kanadské obdoby

Strany zelených, historicky první křeslo v parlamentu (The Economist 2011). Je mnoho dalších zaregistrovaných politických stran v zemi, které však nemají takový potenciál prosadit se a dostat se mezi dominantní strany kanadského parlamentu. Jednou z nich je například Pirátská strana, nebo ekologicky smýšlející Animal Alliance Environment Voters Party. Celkový počet politických stran v Kanadě je 33, avšak zaregistrovaných je pouze 18 z nich (Library of Parliament 2014).

2.3.1 Konzervativní strana

Konzervativní strana (*Conservative Party of Canada*) je jednou ze dvou dominantních politických stran v zemi již od roku 1867. Jak už bylo řečeno, na základě dvoustranického uspořádání systému se Konzervativní strana střídá u vlády s Liberální stranou (Weger 2007: 25). Konzervativní strana vznikla v roce 2003 spojením dvou politických subjektů: Kanadské aliance (*Canadian Reform Conservative Alliance*) a Progresivní konzervativní strany (*Progressive Conservative Party of Canada*). Spojení bylo s nadšením ratifikováno představiteli obou stran a dalo vzniknout Konzervativní straně jak ji známe dnes. Toto sjednocení konzervativních stran Kanady obnovilo a oživilo národní politické hnutí (Conservative Party of Canada 2014a). Právce byla totiž poměrně roztříštěná, díky čemuž Liberální strana sestavila většinovou vládu v posledních třech po sobě jdoucích letech. I tato skutečnost byla impulsem pro představitel obou konzervativních stran, aby sjednocení uskutečnili (Scharfen 2011: 4).

Prvním a dosavadním lídrem strany je Stephen Harper, který byl zvolen 20. března 2004. V roce 2006 strana poprvé sestavila menšinovou vládu a i přes nadcházející ekonomickou krizi, dokázal Stephen Harper zajistit Kanadě hospodářskou stabilitu. ve volbách 2008 si svou pozici Konzervativci obhájili. Mezi úspěchy Konzervativců patří například vydání kanadské Listiny práv a svobod, nebo dohoda mezi Kanadou a Spojenými státy americkými o vytvoření zóny volného

obchodu (Conservative Party of Canada 2014a). Strana se v politickém spektru pohybuje spíše vpravo. Její program je založen na úsporných opatřeních, snižování daní a prohloubení federalizace zemí (Weger 2007: 25). V současné době strana podporuje zaměstnanost, růst a dlouhodobou prosperitu. Její prioritou je vytváření pracovních míst a udržování ekonomického růstu (Conservative Party of Canada 2014b). Podporuje rodiny jako základní stavební prvky společnosti a poskytuje finanční prostředky v sociální sféře (Conservative Party of Canada 2014c). Jejím dalším, neméně důležitým cílem je bezpečnost jak na ulicích, tak v celé komunitě, strana podporuje a zlepšuje bezpečnost na hranicích a věnuje zvláštní pozornost obětem trestných činů (Conservative Party of Canada 2014d). Strana také klade důraz na transparentnost politiky a vlády, prioritou je právní řád a pořádek a strana se v rámci zahraničních vztahů orientuje na rozvíjení spolupráce a zesílení vztahů se Spojenými státy americkými (Weger 2007: 25).

2.3.2 Liberální strana

Liberální strana Kanady (*Liberal Party of Canada*) je druhou ze dvou dominantních stran země, u vlády se střídá s Konzervativní stranou. Je nejstarší fungující politickou stranou na federální úrovni v Kanadě (vznikla v roce 1867) a během 20. století dominovala kanadské politice po dobu neuvěřitelných 69 let. Fakt, že strana byla u moci téměř 70 let, je velmi výjimečný a je to déle, než tomu bylo u jiných stran v každé rozvinuté západní zemi. Liberálové vytvořili řadu většinových vlád a poskytli Kanadě několik premiérů. Strana má však také zkušenosti s porážkami a hlubokými vnitřními rozpory (Clarkson – McCall 2012), které budou popsány v dalších částech práce.

V prvních letech Konfederace měli Liberálové malé šance oproti Konzervativcům. Později se však strana vyvinula ve fungující a úspěšný politický subjekt. V roce 1873, pod vedením Alexandra Mackenzie,

sestavila strana svou první liberální vládu. Svou první opoziční vládu poprvé strana sestavila v roce 2006 (Clarkson – McCall 2012).

Liberální strana se v politickém spektru nachází spíše na levém středu, avšak není pevně vyhraněna – kombinuje jak levicové, tak pravicové charakteristiky. V posledních letech své vlády, mezi lety 1993 a 2006 totiž silně prosazovala vyrovnaní státního rozpočtu, což je charakteristické pro pravicové strany (Scharfen 2011: 5). Politika strany je tedy spíše jakýmsi průsečíkem levicových a pravicových hodnot.

Strana se zaměřuje na liberální sociální politiku a umírněnou hospodářskou politiku. V oblasti ekonomické politiky Liberálové v současné době upozorňují na nepřiměřené platy kanadské střední třídy, která musí žít „od výplaty k výplatě“, dále se soustředí na vyrovnaný rozpočet a snižování zadlužení, to vše za průběžného zlepšování blahobytu státu (Liberal Party of Canada 2015a). Strana je charakteristická pro své liberální postoje v sociální oblasti. Je otevřená množství kontroverzních témat, konkrétně sňatkům párů stejného pohlaví, potratům, či užívání měkkých drog (Weger 2007: 26). V oblasti sociální politiky strana dále podporuje zlepšení zdravotní péče, chce podpořit matky s dětmi, investovat do bydlení a vyřešit tak nedostatek dostupného bydlení, které lidem ztěžuje finanční situaci. V neposlední řadě Liberálové podporují životní podmínky původních obyvatel Kanady, připravují spolupráci s nimi za účelem sociálního a ekonomického rozvoje v těchto oblastech (Liberal Party of Canada 2015b). V posledních letech se strana soustředí také na environmentální témata. Prosazuje politiku životního prostředí, změny klimatu, udržitelného rozvoje a podporuje hledání alternativních zdrojů energie (Liberal Party of Canada 2015c).

Díky zásadnímu neúspěchu ve federálních volbách v roce 2011 Liberální strana ztratila své výsadní postavení v zemi jako jedna ze dvou nejsilnějších stran a propadla se na pozici třetí strany. Současným lídrem je Justin Trudeau, který nastoupil do funkce po prozatímním lídrovi

Bobovi Rae. Ten byl dosazen na post po Michaelu Ignatieffovi, který po drtivé porážce ve volbách 2011 odstoupil z funkce (Clarkson – McCall 2012).

2.3.3 Nová demokratická strana

Nová demokratická strana (*New Democratic Party/NDP*) je stranou sociálnědemokratickou. Vznikla v roce 1961 sloučením dvou stran (Co-operative Commonwealth Federation/CCF a Canadian Labour Congress/CLC) a v čele strany stál Tommy Douglas. Jeho vláda byla inovativní a efektivní, splňovala vše, co sociální demokracie slíbila. T. Douglas plnil rozpočet každý rok a propagoval mnoho programů, které byly později replikovány ostatními. Následující lídři stranu modernizovali a věnovali se důležitým tématům. V roce 1984 se tehdejší vůdce strany Ed Broadbent zaměřil na ekonomické otázky, zdůrazňoval nutnost daňové reformy, podporoval nižší úrokové sazby a také prosazoval rovnost žen. To mělo za následek, že v nadcházejících volbách získala NDP 30 křesel v parlamentu, což je o pouhých 10 míst méně, než získala samotná Liberální strana. V dalších volbách NDP získala dokonce 43 křesel, což byl nejvyšší počet v dosavadní historii strany (New Democratic Party of Canada 2015).

Nejznámějším lídrem strany je Jack Layton. Byl zvolen v roce 2004 a pro mnoho lidí se stal ikonou lepších zítřků a idolem těch, kteří věří v lepší budoucnost země. Již pár měsíců po zvolení do funkce se Layton prokázal jako schopný politik. Měl pozoruhodnou schopnost směřovat všechny své síly a činy pro kanadské rodiny s dětmi. Například tím, že zrevidoval rozpočet pro rok 2005, dokázal odklonit 4,6 miliard dolarů z daní právnických osob a využít je k důležitým prioritám, jako je dostupné bydlení, podpora rodin s dětmi, vzdělávání a zlepšení veřejné dopravy. Pod vedením Jacka Laytona strana zaznamenala fenomenální úspěch ve volbách v roce 2011, strana získala rekordních 103 křesel v parlamentu a poprvé v historii tak obsadila ústavní roli lídra opozice (New Democratic party of Canada 2015). Z původního postu *third party*

se NDP vyšplhala mezi dominantní strany kanadského parlamentu a její voličská základna se rozšiřuje celoplošně po Kanadě z původní kořenové a historické části, která existovala hlavně v provinciích Saskatchewan a Manitoba (Carthy 2000: 7).

Současným vůdcem Nové demokratické strany a oficiální opozice je Tom Mulcair. Byl zvolen v roce 2012 a jako jeho pravá ruka, podílel se na úspěchu Jacka Laytona u voleb v roce 2011 (New Democratic Party of Canada 2015). Programově je Nová demokratická strana v mnohém podobná Liberálům, a tak často v minulosti spolupracovali při vytvoření menšinových vlád. NDP je rovněž otevřená ve věcech práv homosexuálů, sňatků osob stejného pohlaví apod (Weger 2007: 26). Strana dále v současné době podporuje zapojení původního obyvatelstva do politiky a obecně zlepšení jejich životní úrovně. Dalším záměrem NDP je zlepšit podmínky pro zdravotně postižené obyvatelstvo, zrovnoprávnit pro ně pracovní příležitosti a možnosti prosadit se v politice. Stejnou prioritou je dosažení viditelnosti všech etnických, náboženských a rasových skupin, boj za rovnost příležitostí a spravedlnost pro všechny menšiny. V neposlední řadě strana stojí za právem žen a podporuje mladé lidi ve společnosti (New Democratic Party of Canada 2015).

2.3.4 Québecký blok

Strana Québecký blok (*Bloc Québécois*) byla na půdě dolní sněmovny ustavena v roce 1991 jako strana, jež hájí zájmy Québecu na federální úrovni a jejímž cílem je dosáhnout québecké suverenity. Tato specifická politická strana byla složena z poslanců, kteří opustili některou ze dvou majoritních stran (tedy Liberální, či Konzervativní stranu) (Scharfen 2011: 5). Současným lídrem strany je Mario Beaulieu.

V předvolební kampani k volbám v roce 2011 se tehdejší vůdce strany Gilles Duceppe vyjádřil jasně. Velké strany kanadského parlamentu neberou ohledy na québecké regiony, jejich silně centralizovaná vláda je nevšimavá vůči québeckému lidu (Parlons Québec 2011: 7). Proto se ve svém stranickém programu Québecký blok

zavázal ke všeobecnému zlepšení podmínek jak pracujících obyvatel Québecu, tak zajištění toho, aby federální vláda podporovala québeckou kulturu a starala se o její rozvoj. Neméně důležitým aspektem úspěchu je zajištění toho, aby byla ve všech federálních institucích respektována francouzština (Parlons Québec 2011: 13). Zjednodušeně řečeno, strana bojuje za oddělení převážně frankofonního Québecu od zbytku Kanady; programovou prioritou Bloku je obhajovat zájmy québeckých obyvatel, ochrana kultury a sociálních hodnot. Strana nejeví žádné separatistické tendence a snahy o násilné odtržení regionu, spíše touží po zvláštním postavení provincie v zemi. V roce 1995, během referenda o nezávislosti Québecu strana silně bojovala za suverenitu provincie (Weger 2007: 26).

2.3.5 Strana zelených

Strana zelených (*Green Party of Canada/GP*) byla založena roku 1983, avšak „zelené myšlenky“ se po území Kanady začaly šířit již v 60. letech 20. století. Kanadská strana zelených je nezávislá na ostatních zelených stranách po celém světě, je s nimi však myšlenkově spjata. Strana zelených začíná své působení se základním předpokladem, že veškerý život na planetě je vzájemně propojen a že lidé mají odpovědnost za ochranu a zachování přírodního prostředí. GP podporují zelené ekonomiky a progresivní sociální plánování. Strana nabírala stále více kandidátů a v roce 2004 se stala oficiální čtvrtou federální politickou stranou Kanady (Green Party of Canada 2015a). Dalším velkým úspěchem byl rok 2008, kdy byla Strana zelených poprvé přizvána premiérem Stephenem Harperem k volebním debatám (Reuters Canada 2008). Ve volbách v roce 2011 získala Elizabeth May (současný lídr strany) 1 křeslo, jako první ze všech kandidátů Strany zelených.

V současnosti se strana dlouhodobě zaměřuje na téma zdravého životního prostředí s cílem vytvořit chytrou a zelenou ekonomiku, dále na téma sociální spravedlnosti, genderové rovnosti a budování silné komunity. Klade také důraz na význam místní politiky, a podporuje přímou a upřímnou demokracii (Green Party of Canada 2015b).

3 LIBERÁLNÍ STRANA KANADY

Tato kapitola se v celém svém rozsahu věnuje Liberální straně. Pro začátek je však nutné uvést si hlubší fakta o stranickém systému Kanady. Jak již bylo řečeno, kanadský stranický systém má dvoustranický formát, který je narušován a mírněn třetími stranami. Stranický systém země je velmi specifický a jedinečný; lze hovořit o tom, že neexistuje jedna forma stranického systému, nýbrž jich je více. V roce 1970 vytvořili, nezávisle na sobě, David Smith a R. Kenneth Carty jakýsi analytický rámec, neboli *Party system approach*, který rozdělil kanadský stranický systém z hlediska politické historie do čtyř různých období – systémů (Clarkson 2005: 4).

3.1 Úvodem: Čtyři druhy stranického systému

První stranický systém lze datovat od dob vzniku Konfederace (1867) do konce První světové války (1917). Nazývá se „klientelistický systém“ (*clientelistic system*) a svůj rozkvět zažíval mezi lety 1896-1911. Byl pro něj charakteristický čistý bikameralismus, kdy vládu spravovaly dvě největší politické strany, Liberálové a Konzervativci, kteří se u vlády střídali. Následovalo pět let, které nejsou zařazeny ani do prvního, ani do druhého systému – označuje se za přechodné období. Druhý stranický systém, s názvem „brokerage system“, se objevil po první světové válce a zažil svůj rozkvět hlavně v letech 1935-1957. Byl typický rozmachem regionalismu a během něj se začaly objevovat další politické strany, například Progresivisté, nebo strana Co-operative Commonwealth Federation (CCF). Panuje všeobecná shoda, že třetí stranický systém, tzv. pankanadský (*pan-Canadian system*) začal rokem 1963, avšak kořeny transformace počínají se začátkem 60. let obecně. Moc dvou vedoucích velkých politických stran (Liberálů a Konzervativců) začala být v těchto letech narušována téměř čerstvě vzniklou Novou demokratickou stranou (NDP), která nabírala na síle. Systém dvou stran se začal tříštit. „Zlatý věk“ třetího systému se uvádí období mezi lety 1968-1983 a typickým atributem této doby je rozmach elektronických médií, který

zajistil kampaním celostátní rozšíření. Čtvrtý stranický systém se začal rýsovat v roce 1990. R. K. Carty tvrdí, že změna přišla s federálními volbami v roce 1993 (Patten 2007: 57-73) (Clarkson 2005: 4-5). Během trvání čtvrtého systému vznikly další politické strany. Vedle Reformní strany vznikl také Québecký blok (1991) a roku 2003 došlo ke sloučení Kanadské aliance s Progresivními konzervativci, z čehož vznikla nynější Konzervativní strana.

3.2 Historie Liberální strany napříč proměnami stranického systému

Důvodem, proč práce zahrnuje předchozí podkapitolu, je fakt, že Liberální strana dokázala v průběhu politických dějin země uspět ve všech zmíněných typech stranického systému a obhajovat si svůj post vedoucí strany. Tato podkapitola přiblíží historii Liberální strany; ukáže, jak si strana vedla v průběhu stále se měnícího stranického systému a představí nejdůležitější lídry strany té doby.

Prvními třemi lídry Liberální strany byli George Brown, Alexander Mackenzie a Edward Blake. Avšak ani jeden z nich nebyl schopen získat a ovládat politickou moc. Liberálové byli vytlačeni pragmatičtější konzervativní koalicí sestavenou sirem Johnem A. Macdonaldem. Alexander Mackenzie se stal prvním Liberálním premiérem Kanady, to však prakticky pouze proto, že J. A. Macdonald ztratil důvěru a byl odvolán díky Pacifickému skandálu¹. V následujících volbách, v roce 1878, byl znovuzvolen rehabilitovaný J. A. Macdonald, který sliboval zavedení ochranných opatření. Liberálové strávili nadcházejících 18 let v opozici k dobře vytvořenému aparátu, který Macdonald vybudoval a který byl natolik silný, aby ho Liberálové neohrozili (Clarkson 2005: 6-7).

¹ členové konzervativní vlády byli obviněni z přijímání úplatků ve věci ovlivnění nabídek týkající se kontraktu na budování vnitrostátní železnice (Historica Canada)

3.2.1 *Clientelistic system a Wilfrid Laurier*

Během voleb v roce 1896 však přišla významná změna. Liberální strana rozšířila dříve zakázanou myšlenku stát se národním politickým subjektem, který je schopný vést Kanadu po většinu času příštího století. Byl to okamžik, kdy Liberálové upustili od svého reformního postoje a stali se více pragmatickými. Za tímto obratem stojí Wilfrid Laurier, který nastoupil do pozice lídra strany v roce 1887. V roce 1893 uspořádal první národní shromáždění strany a zapracoval na organizaci strany. Laurier viděl flexibilitu politiky jako klíčovou záležitost volebního úspěchu a svou stranu na tento směr přeorientoval. Jeho postoj byl takový, že princip se má podřítit pragmatismu. Zjednodušeně řečeno, pod jeho vedením se strana transformovala ze skupiny radikálů na sofistikovanou a organizovanou stranu. Wilfrid Laurier vyhrál další tři nadcházející volby a podporoval budování národa, které bylo charakteristické pro první stranický systém (Clarkson 2005: 7-8).

3.2.2 *Brokerage system a Mackenzie King*

V průběhu druhého stranického systému Kanady působil ve funkci lídra Liberální strany W. L. Mackenzie King. Kanadský stranický systém se prakticky změnil z původního dvoustranického systému na čtyřstranický (dvě původní strany a dvě nově vzniklé – CCF a Social Credit). Mackenzie King dokázal, že je nejvytrvalejším premiérem v historii Kanady. Oproti Laurierovi úřadoval v době trvání brokerage systému, kdy se začaly objevovat další strany, se kterými musel bojovat. Kromě toho zahrnovala tato léta rapidní urbanizaci a industrializaci, začal se vyostřovat třídní konflikt v zemi a prohlubovala se krize. King byl i přes tyto aspekty doby úspěšný. Měl skvělý talent přitahovat k sobě schopné politiky z různých regionů a využívat jejich konexe. Jeho taktikou bylo přilákat intelektuály se svými progresivními myšlenkami, ze kterých poté čerpal a budoval na nich svůj úspěch. Strana se za jeho vedení stala silnější a jednotnější. Kingovým následovníkem se stal Louis St. Laurent, jenž byl poražen ve volbách v roce 1957 (Clarkson 2005: 9-12).

3.2.3 *Pan-Canadian system a Pierre Trudeau*

V období třetího, pankanadského stranického systému se začaly politické strany orientovat k odlišným cílům, než doposud. Místo toho, aby řešily regionální problémy, zaměřily se na politiky, jejichž cílem byla integrace celé země, budování národní identity a sociální soudržnosti. Tento posun od regionální politiky k národní agendě se zaměřením na otázky integrace země byl usnadněn příchodem nových komunikačních technologií. Nový politický trend, který zasahoval obyvatele Kanady jako jednotlivce, byl tak urychlen - a to především díky televizi. Ta nabízela nový rozměr apelování na voliče a rychlé rozšíření volební kampaně po celém území. Lester Pearson, který byl premiérem v letech 1963-1968 vedl zemi ke kolektivní bezpečnosti v rámci zahraničních vztahů. To v praxi znamená spolupráci se Spojenými státy americkými, s NATO a OSN. Blízká spolupráce s USA se projevovala i v ekonomice země. Následný lídr strany, Walter L. Gordon zmodernizoval techniky volební kampaně. Jeho progresivní názory na zahraniční politiku, sociální péči a ekonomické intervence měly podporu veřejnosti. Byly zavedeny nové volební techniky (typické pro USA), které kombinovaly průzkumy veřejného mínění s reklamou a budování image strany. Když se na politické scéně objevil Pierre Trudeau, budoucí premiér Kanady, voliči Liberální strany se skládali z těch nejintelektuálnějších Kanadčanů, technokratů a manažerů. Z hlediska jejich příznivců, lze na Liberální stranu nahlížet jako na nejprogresivnější a moderní politickou stranu té doby (Clarkson 2005: 14-17). Pierre Trudeau, který byl zvolen jako patnáctý kanadský premiér, působil ve funkci nejdéle ze všech předchozích premiérů² (vyjma M. Kinga a J. A. Macdonalda) – toto období je nazýváno „Trudeau-mania“. Poprvé byl premiérem v letech 1968-1979 a později byl znovuzvolen pro období 1970-1974. Trudeau byl federalista a usiloval o „spravedlivou společnost“. Vyšel najevo hluboký

² a jako první premiér v historii Kanady jmenoval ženy na pozice „speaker“ Senátu, poslanecké sněmovny a generálního guvernéra (National Archives of Canada 2015)

rozpor mezi jeho názory a názory jeho bývalých kolegů, kteří podporovali myšlenku samostatného Québecu. Trudeau byl totiž ostrým kritikem tehdejšího québeckého nacionalismu a podporoval kanadský federalismus, ve kterém si mají být anglofonní a frankofonní Kanada rovny. V roce 1969 navíc prosadil Zákon o úředních jazycích (Official Languages Act). Trudeau se orientoval na zlepšení postavení frankofonních obyvatel v Ottawě, což mělo za následek vzestup anti-bilinguální vůle v anglické Kanadě. Trudeau byl kritizován za nezáměr o západní ekonomické problémy a začal se v západních perspektivách odcizovat. Trudeau se pokusil o centralizování a znárodnění rozhodovacího procesu v rámci Úřadu předsedy vlády a dalších ústředních orgánů. Ač v duchu administrativní reorganizace, tato iniciativa se ukázala jako kontroverzní, což mělo za následek oslabení role parlamentu a vlády. Ve volbách v roce 1972 byl Trudeau nucen sestavit menšinovou vládu s podporou Nové demokratické strany. Po obnovení Liberální většiny v roce 1974 čelil Trudeau účinkům inflace a ekonomické krize. Tato situace se pojí s politickou výzvou roku 1976, kdy se začala prosazovat tehdejší strana Parti Québécois, usilující o nezávislost Québecu. Ve volbách v roce 1979 zaznamenala Liberální strana těsnou porážku. Trudeau chtěl odstoupit a odejít z politické scény. Okolnosti mu to ale nedovolily (v dolní sněmovně byla poražena konzervativní vláda J. Clarka a konaly se nové všeobecné volby) a 8. 2. 1980 se znovu vrátil jako předseda vlády s parlamentní většinou. Během svého druhého funkčního období Trudeau dosáhl pozměnění a zpevnění kanadské Listiny práv a svobod, vykonal patriaci kanadské Ústavy a spolu se zavedením menšinových jazyků a práv jednotlivce splnil svůj vlastní cíl, se kterým na politickou scénu vstupoval. V oblasti ekonomiky byla však jeho vláda méně úspěšná – přetrvávající inflace, vysoká míra nezaměstnanosti a obrovské federální deficity, to vše snižovalo premiérovu populární podporu. Trudeau se také více otevřel, co se týče jeho názoru na kanadsko-americké vztahy. Začal stále více a otevřeněji kritizovat hospodářské vztahy s USA, zahraniční a bezpečnostní politiku a stále více prosazoval nacionalismus. Všechny tyto aspekty Trudeauovy

osoby zapříčinily nepřátelský postoj veřejnosti jak k jemu samému, tak k Liberální straně (Whitaker 2013) (Clarkson 2005: 31-86).

Období přechodu mezi třetím a čtvrtým stranickým systémem, se podle Stephena Clarksona datuje v letech 1984 a 1988, kdy Liberální stranu vedl John N. Turner. Až s příchodem Josepha J. J. Chrétiena a Paula E. P. Martina lze hovořit o čtvrtém systému – ten se vztahuje k období od roku 1993 do roku 2004 (Clarkson 2005: 5).

3.2.4 Čtvrtý systém, volební zemětřesení, J. Chrétien a P. Martin

Když roku 1990 odstoupil z vedení John N. Turner (po dvou porážkách Konzervativci), na jeho místo se probojoval Jean Chrétien (porazil druhého kandidáta Paula Martina). V této době byla Liberální strana organizačně slabá a téměř na pokraji bankrotu. Nicméně strana byla poměrně dobře připravena k volbám v roce 1993 a to i přes fakt, že Chrétien ztratil podporu v Québecu - díky jeho odmítavému postoji k Dohodě z Meech Lake. Volební kampaň byla skvěle vedena, se zaměřením na problematiku vytváření pracovních míst a slibovala, že liberální vláda se již nevrátí k marnivému utrácení peněz, jak tomu bylo u předchozích vlád. Během voleb 1993 došlo k volebnímu zemětřesení: Liberální strana získala jasnou většinu (177 křesel) a Konzervativci zaznamenali opravdu tragický propad: z 151 křesel získali pouhé 2. Liberální strana zůstala v parlamentu jako jediná na federální úrovni a proti ní stála Reformní strana a Québecký blok. Jedna z hlavních priorit Chrétienovy vlády bylo odstranění veřejného deficitu – Kanada měla vysoké daně, vysoký státní dluh a roční deficit byl více než alarmující. Chrétien byl nucen omezit federální programy a dotace krajů. Jelikož ekonomika země byla na dobré úrovni, dokázal Kanadu dovést k vůbec prvnímu přebytku za posledních 30 let a podpora občanů rostla. Naopak kritizován byl za jeho postoj ve věci québeckého separatismu. Výsledky Québeckého referenda daly jasně najevo, že Chrétienova podpora v této oblasti klesla. Rozhodl se pro sponzoring v provincii Québec, aby vše

napravil, ale tento do jisté míry tajný a zvláštní reklamní program se nakonec obrátil v obrovský, multi-miliónový skandál, který měl opačný účinek, než podporu federalismu. Toto otřáslo québeckou podporou Liberální strany na léta dopředu. Ve volbách v roce 1997 získala Liberální strana malou, ale schopnou většinu. Chrétien zaměřil své cíle na domácí politiku a v té samé době se začaly objevovat myšlenky na spojení zbytků Konzervativní strany s Reformní stranou. V dalších volbách, které se konaly v roce 2000, obhájila Liberální strana většinu v parlamentu, tentokrát se 172 křesly. V roce 2003 odstoupil Chrétien z funkce a tentýž rok ho vystřídal Paul Martin (Bothwell 2012).

Během vlády Jeana Chrétiena působil Paul Martin jako ministr financí. Prakticky stál za všemi úspěchy Liberální strany a byl považován za nejúspěšnějšího ministra financí Kanady. I přesto, že snížil federální výdaje takovým způsobem, jako nikdo před ním, stále byl nejoblíbenějším členem vlády. Nebylo proto žádným překvapením, když převzal po Chrétienovi vedení vlády. Mezitím se zformovala nová Konzervativní strana, jak ji známe dnes. Paul Martin ve velké míře restrukturalizoval vládu. Zavedl nové úřady a některé z těch dosavadních naopak rozdělil. Tyto velké změny zavedl bez řádné konzultace se členy a pracovníky, kteří pak nevěděli, jak upravit svou práci. Nejen díky těmto změnám je Stephenem Clarksonem nazýván „hyperaktivním premiérem“. Roku 2004 se konaly federální volby, ve kterých se ukázalo, že díky skandálu se sponzoringem Québecu a rostoucí silou Konzervativní strany a Québeckého bloku, je Liberální strana poněkud oslabena a podpora začala klesat. Špatná reputace díky sponzorskému skandálu měla za příčinu to, že Martin byl nucen sestavit menšinovou vládu. V dalších letech bojoval s pokusy Konzervativců o vyjádření nedůvěry vůči jeho vládě. Byly vytvořeny i vyšetřovací skupiny (Gomery Commission), které měly na starost prozkoumat skandál do detailů a podávat zprávy. První zpráva přišla 1. 11. 2005. Očistila Paula Martina, avšak upozornila na zneužívání sponzorských prostředků a korupci v québeckém křídle Liberální strany. Ve volbách v roce 2006 získala Liberální strana 103

křesel – tedy o 21 méně, než Konzervativci a desetiletí zdánlivě nezpochybnitelné hegemonie Liberální strany se otřásla v základech. Martin odstoupil ze své funkce ještě ten večer po konání voleb (Hillmer – Azzi 2007) (Clarkson 2005: 237-262).

3.3 Vývoj Liberální strany do roku 2011

Poté, co se Paul Martin vzdal své funkce, prozatímním vůdcem Liberálů a parlamentu byl ustanoven Bill Graham. Po devíti měsících bylo rozhodnuto, že dalším předsedou strany se stane Stéphane Dion. Ten setrval ve funkci dva roky (Library of Parliament 2015).

Jeho vedení strany nebylo příliš úspěšné. Neměl podporu svých kolegů, nebral v potaz jejich nápady a dělal mnoho chyb, které nahrávaly S. Harperovi (lídr Konzervativní strany). Strana nebyla připravena k dalším volbám a za vlády Stéphana Diona se situace téměř nijak nezlepšila. Dion navíc neměl dobrou komunikační schopnost, a tak nepůsobil dojmem stát se silným předsedou vlády země. Celkově strana působila velmi nejistě a podpora veřejnosti klesala (Wells 2008). Dion navíc během předvolební kampaně prosazoval svůj „*Green Shift*“ plán, který měl zavést uhlíkovou daň (emise skleníkových plynů) a zároveň snížit daň z příjmů. Tento plán byl ostře kritizován Konzervativní stranou, což se jeví jako jeden z dalších důvodů neúspěchu Liberální strany v nadcházejících volbách, kdy zvítězila Konzervativní strana (obsadila 143 křesel) a sestavila menšinovou vládu. Liberální strana získala jeden z nejhorších výsledků v dosavadní historii země a Dion se rozhodl odstoupit z funkce hned poté, co bude zvolen nový lídr strany. Prohlásil, že tak chce zajistit hladký a úspěšný průběh přechodu (CBC News 2008).

Shrňme-li tento stranický vývoj, tak většina dosavadních lídrů Liberální strany byla více či méně schopna udržet stranu v dominanci. Napříč proměnami stranického systému země dokázali správně identifikovat témata, které osloví voliče a dovedli stranu do parlamentu, ať už sestavením většinové, či menšinové vlády. Stále byli Liberálové jednou ze dvou největších politických stran na federální úrovni.

Následující léta se stala pro Liberální stranu osudnými a úspěch vystřídal katastrofální selhání a obrovský propad až na pozici třetí strany. Svůj podíl na neúspěchu mělo nejisté a chybné vedení strany lídra Diona, většinu příčin lze však připisovat událostem následujícího období.

V roce 2009 byl jako prozatímní předseda strany zvolen Michael Ignatieff. Liberálové hledali nového charismatického vůdce a Ignatieff představoval velkou naději pro zlomenou Liberální stranu, a tak se ještě téhož roku stal právoplatným lídrem strany. Pod jeho vedením však strana ve volbách v roce 2011 zaznamenala nejhorší výsledek ve své historii. Lídr Konzervativní strany, S. Harper dokázal získat svoji první většinu po pěti letech a to i přesto, že jeho vládě byla vyslovena nedůvěra (Goldenberg 2011). Následující kapitola analyzuje příčiny tohoto zásadního zvratu, ke kterému v průběhu let 2009 až 2011 došlo.

4 FEDERÁLNÍ VOLBY 2011

4.1 Vyslovení nedůvěry Konzervativní vládě

Uskutečnění 41. federálních voleb v Kanadě předcházely události, jež souvisí s vyslovením nedůvěry Harperově vládě. V období mezi lety 2008 a 2011 lze totiž hovořit o vládní krizi v Kanadě, která byla způsobena několika nešťastnými kroky ze strany vládnoucích Konzervativců.

První záležitost, jež lze považovat jako vládní krizi, je kontroverze ohledně špatného zacházení s afghánskými zajatci, kteří byli zadrženi kanadskými armádními silami a předáni do Afgánistánu - do rukou armády a vězeňského systému. Komise vojenské policie upozorňovala na nepřípustné chování a týrání zajatců, ke kterému ve věznicích docházelo, vláda však odmítla jakkoliv spolupracovat a vydat relevantní dokumentaci, která měla potvrdit, že vláda tuto záležitost neignorovala vědomě. To zvedlo vlnu negativního zájmu médií a kritiky, což téměř vedlo k hlasování o nedůvěře. V tu chvíli se vláda rozhodla odročit

veškerá jednání v parlamentu po dobu dvou měsíců, aby zmírnila politické dusno. Jako záminku svého rozhodnutí vláda oficiálně uvedla konání zimních olympijských her ve Vancouveru, pravý důvod je však více než jasný – odvést pozornost od záležitosti s afghánskými zajatci (Dornan 2011: 9-10).

Na tuto kontroverzi téměř ihned navazovala další. V Kanadě je povinné sčítání lidu. Neúčast na jeho provedení je pokutována a trestána odnětím svobody. S tímto právním ošetřením nesouhlasila Konzervativní vláda a v červnu roku 2010 se rozhodla podat návrh na změnu tohoto systému. Sčítání lidu zajišťuje agentura Statistics Canada, a to ve formě dvou dotazníků. 80% obyvatelstva vyplňuje tzv. kratší verzi dotazníku, zbylých 20% musí vyplnit mnohem delší a detailnější verzi. Povinnost vyplnění delšího dotazníku vláda shledala jako dotěrnost a hrozbu trestního postihu při nesplnění jako autoritářskou. Navrhovala, aby vyplňování delšího dotazníku bylo nepovinné. Tím by se ale rapidně omezil objem informací, se kterými Statistics Canada pracuje. Vydání návrhu na změnu systému sčítání lidí vrhlo další stín na Konzervativní vládu a opět zvedlo silnou vlnu opozice, tentokrát i ze strany významných politických aktérů (Dornan 2011: 10-11).

Dalšího z chybných kroků se dopustila ministryně mezinárodní spolupráce Bev Oda, když zamítla obnovení grantu agentury Canadian International Development (CIDA), který měl podpořit skupinu Kairos³. Oda se hájila tvrzením, že zamítnutí bylo přímým nařízením CIDA. Jak ale vyšlo najevo z následného prošetřování konkrétního dokumentu vydaného CIDA, ministryni bylo doporučeno grant obnovit. Někdo ale do rukopisu vložil slovo „ne“. Bev Oda sice před Komisí dolní komory parlamentu přísahala, že nemá ponětí, kdo slovo „ne“ do dokumentu připsal, přesto byla obviněná ze zneužití a porušení svých pravomocí. Nicméně, než mohlo být vyšetřování ukončeno a tato kauza vyřešena, vláda mezitím padla (Dornan 2011: 11).

³ zastřešující skupina, která se zabývá tématy lidských práv a ekologické spravedlnosti

Ve stejném období naléhala Finanční komise dolní komory, aby zveřejnila vládní náklady. Konkrétně se to týkalo nákladů na plánovaný nákup stíhaček F-35, rozpočtových ztrát týkajících se plánovaného snížení daňových sazeb, dále nákladů spojených s provozováním summitů G8 a G20 a nákladů na navrhované právní předpisy trestné činnosti. Vláda odmítla s Komisí spolupracovat a dokumentaci nákladů neposkytla. Případ byl předán Výboru řízení a záležitostí parlamentu, který 21. března 2011 vydal zprávu, která obvinila vládu z pohrdání parlamentem (Dornan 2011: 11). O čtyři dny později se uskutečnilo hlasování o nedůvěře a opoziční politické strany vládu S. Harpera svrhly. Většinová koalice opozičních stran v té době držela 160 křesel a Konzervativci 143. Výsledek hlasování byl 156:145 hlasům pro svržení vlády. S. Harper se nechal slyšet, že očekává, že obyvatelstvo je dostatečně rozumné, aby nebralo v potaz toto „politické divadlo“; také upozornil, že vynucením zbytečných voleb se M. Ignatieff a jeho koaliční partneři, v době křehkého ekonomického oživení, zachovali nezodpovědně a bezohledně ohrožují ekonomiku země a pracovní místa Kanadčanů (The Guardian 2011). Ignatieff využíval vyslovení nedůvěry vládě jako nástroj své volební kampaně, ale jelikož vláda nebyla svržena ze zásadního důvodu (který by přímo potvrdil selhání vlády), ale protože parlament tvrdil, že jí není možné nadále věřit a že nerespektuje pravidla vlády, voliči si nespojovali pád vlády přímo se selháním Konzervativní strany a S. Harpera osobně (Dornan 2011: 12-13).

4.2 Michael Ignatieff a vnitrostranické problémy

Členové Liberální strany, lídr i jeho odborní poradci byli v předvolebním období přesvědčeni, že vyhrají volby s absolutní většinou (minimálně si byli jisti, že sestaví alespoň menšinovou vládu). V prvních dnech předvolební kampaně měli i ke svému sebevědomí důvod – měli dobře organizovanou kampaň, obstojnou platformu a jejich lídr si vedl skvěle. Volby 2011 neskončí neúspěchem Liberálů, jak tomu bylo v roce 2008, to byl jejich názor. Avšak průzkumy veřejného mínění, které se v tu dobu konaly již téměř každý den, nadšení Liberálů nezrcadlily. Rychlost,

s jakou se jejich připravené plány rozpadly, nikdo neočekával. Výsledek voleb pak nakonec nebyl tak překvapivý, jak vypadal. Neúspěch strany ve volbách byl přímým následkem spousty chybných a nedomyšlených kroků, kterých se strana dopustila (Jeffrey 2011: 45-46).

V první řadě je nutné uvést, že Ignatieff neměl dobré vztahy s ostatními členy. To, za co bojoval, nebývalo ostatními členy podpořeno, nebo naopak Ignatieff byl nucen popřít své přesvědčení a učinit kroky, se kterými nesouhlasil. To bylo zčásti způsobeno jeho úsilím přestavět stranickou organizaci. Zaměřil se například na Úřad lídra opozice a další orgány; také obměnil některé posty. Někteří (noví) členové na klíčových pozicích však postrádali tu správnou kombinaci schopností a zkušeností vykonávat svou práci. Naopak členové zkušení a známí často své povinnosti neplnili a jejich vysoká absence byla až podezřelá. Tyto vnitřní problémy a konflikty nemají kořeny jen v reorganizaci orgánů. Je nutné se zaměřit také na samotného Ignatieffa. Po Dionově porážce v roce 2008 bylo nutné co nejdříve najít nového vůdce strany. Ignatieff byl dosazen do funkce, aniž by se členové jakkoli informovali o jeho názorech a postojích. Prakticky po celou dobu Ignatieffova vedení nikdo nevěděl, jaké názory zastává a co je jeho prioritou. Kromě toho, Ignatieff často měnil politické názory a jak Liberálové, tak veřejnost byli zmatení. Všeobecně nebylo jasné, jaké jsou Liberální hodnoty a vize. To se samozřejmě odrazilo v průzkumech veřejného mínění v průběhu Ignatieffovo vedení. Jelikož měl chabé politické zkušenosti (přestože měl spoustu času načerpat vědomosti, věnovat se zorganizování strany a usměrnění myšlenek), téměř žádný pokrok nebyl zaznamenán. Ignatieff měl spoustu příležitostí dát Kanadánům najevo kdo je a co má v plánu. Jeho matné, příliš obecné a „nicneříkající“ proslovy však byly spíše matoucí. Ke zlepšení jeho postavení nepřispěl ani fakt, že Ignatieff v létě 2009 takřka zmizel z politické scény (cestoval do Anglie) (Jeffrey 2011: 50-52). Jeho vystupování způsobilo pokles podpory Liberální strany a on, jako její vůdce, působil slabě, nerozhodně, neschopně a nevýkonně.

Následující rok přišli lídrovi poradci s konceptem Liberálního Expressu, který měl špatné vyhlídky strany napravit a dát Ignatieffovi druhou šanci prokázat se jako schopný předseda. Liberální Express bylo autobusové turné, které mělo Ignatieffa zaprvé naučit správné vedení kampaně, měl získat zkušenosti a zadruhé představit se lidem a ukázat jim, kdo doopravdy je. Tento s nadšením přijímaný plán však neměl téměř žádný efekt, podíl Liberální strany na lidovém hlasování se zvýšil o pouhých 2% (na celkových 29%), přičemž podíl Konzervativců byl stabilně na 35%. Velkou chybou, které se Ignatieff dopouštěl, bylo kritizování konzervativní vlády namísto prosazování liberálních hodnot. Jako nástroj své kampaně využíval vyslovení nedůvěry vládě, ke kterému došlo v březnu roku 2011. Někteří odborníci tvrdili, že tento tah nebyl v základu špatný, Ignatieff měl ale obyvatelstvu nabídnout něco „namísto vlády Konzervativců“. Ignatieff zkrátka nedokázal lidu poskytnout jakýkoliv obraz toho, za čím on a jeho strana stojí. Hlásání toho, že svržené vládě Stephena Harpera se nedá věřit je dobrou taktikou. Nicméně pokud lid nebude přesvědčen o tom, co se změní a v čem je potenciálně budoucí vládnoucí Liberální strana jednoduše „lepší“, pak se taková strategie mine účinkem. V listopadu 2010 byly zveřejněny výsledky dalšího průzkumu veřejného mínění. Poté, co nebylo dosaženo žádného dalšího pokroku v Liberální straně, 64% obyvatel chtělo nahradit Michaela Ignatieffa v jeho funkci. Dokonce i věrní stoupenci Liberálů hlasovali pro nahrazení. Ignatieff a členové strany však špatnou situaci zdůvodňovali přehnanými reklamními útoky ze strany Konzervativců a věřili, že jejich straně se povede lépe, až bude oficiálně spuštěna předvolební kampaň (Jeffrey 2011: 53-54). Co se týče negativních reklamních útoků, ty byly spuštěny Konzervativní stranou na začátku roku 2009. Kromě útoku na Ignatieffovu dlouholetou nepřítomnost v zemi, Konzervatisté zaútočili i na jeho rodinu a původ. Reklamy poukazovaly na to, že Ignatieff je arogantní snob, který do Kanady zavítal pouze „na návštěvu“. Liberálové udělali pramálo proto, aby útoky odrazili a zvrátili jejich negativní dopad. Ignatieff měl dost možností, jak toho docílit, ale jeho reklamy, které používal jako protiútok, byly příliš jemné a neefektivní (Jeffrey 2011: 55-57).

4.3 Liberální kampaň a předvolební debaty

Přes všechny alarmující problémy a výsledky průzkumů veřejného mínění, které pro ně nebyly zrovna příznivé, Liberálové působili optimisticky a sebevědomě. Věděli, že sestavit většinovou vládu již nepřichází téměř v úvahu, avšak pevně doufali pro získání menšiny (Jeffrey 2011: 61). Pro začátek je nutné uvést finanční situaci strany. Hlavní prioritou bylo zvýšit financování z veřejných zdrojů. Za vlády Stéphana Diona byly příjmy z finančních darů velmi nízké (4,3 miliony dolarů v roce 2007 a 5,9 milionů dolarů v roce 2008). V prvních letech Ignatieffovy vlády se tyto příjmy zvedly, a to díky profesionálovi Rocco Rossimu, jenž byl velmi produktivní a schopný v získávání finančních prostředků. Díky jeho práci roční příjem dramaticky stoupl na 9,5 milionů dolarů. Rossi však náhle odstoupil z funkce a jeho následovník, Ian Mackay již tak úspěšný nebyl. V roce 2010 roční příjem strany klesl na 6,6 milionů dolarů. Pokud srovnáme finanční situaci s Konzervativní stranou, ta měla téměř dvakrát tolik finančních prostředků – v totožném období jejich roční příjem činil 17,4 milionů dolarů (Jeffrey 2011: 47). Strana tedy nebyla v dobré peněžní situaci a nebyla schopna ji napravit.

Ačkoli Liberálové nikdy nedoufali, že by se mohli rovnat dobře financované a rozsáhlé kampani Konzervativců, ta jejich byla zcela obstojná a jevila se jako úspěšná a dobře cílená strategie. Ignatieff působil uvolněně, energicky a byl připraven. Pořádal nezvykle mnoho událostí a byl originální. Nejen média, ale i veřejnost měla pozitivní názor na jeho obrat a skvělý přístup. Mnoho dobrovolníků se hlásilo, aby pomohlo s Liberální kampaní, což byl další dobrý výsledek pracovního nasazení lídra. Strategií Liberální strany bylo zveřejnit každý den nový bod programu kampaně. První bod, který získal pozitivní ohlasy, se týkal vzdělání. Ignatieff tímto bodem oslovil studenty z rodin s nižšími příjmy. Slíbil podporu a asistenci při dlouhodobém studiu. Další bod se týkal například dětské péče, péče o stárnoucí rodiče a důchodového systému v zemi. Tento tzv. rodinný balíček zdánlivě splnil svůj účel a správné cílení na voliče, ve které Liberálové doufali. V těchto dnech se tvrdilo, že

Liberálové pochopili problémy, kterým čelí kanadské rodiny a konečně ukázali, co je jejich plánem, prioritou a jaké jsou jejich postoje (Jeffrey 2011: 62-65).

3. dubna pak Ignatieff odhalil celou Liberální platformu „Vaše rodina, Vaše budoucnost, Vaše Kanada“. Tradiční Liberální přístup, který zahrnoval záležitosti jako nezaměstnanost, sociální spravedlnost, zahraniční politiku, či plány na snížení veřejného deficitu, byl velkým úspěchem. Platforma byla dobře přijímána veřejností i médii. Přesto po pár dnech platforma zmizela ze zájmu médií. Přestože byla plně přístupná na internetu, nebyly k dispozici žádné kopie, které by se dostaly do rukou všem potenciálním voličům Liberální strany. Navíc sám Ignatieff platformu nevyužíval jako nástroj své kampaně a málokdy se odkazoval na její obsah. Dalším důvodem bylo, že platforma postrádala jakékoliv „velké nápady“ a v době boje o získání vlády je přímo nutné riskovat a mít smělé nápady. Liberálové měli pocit, že jejich kampaň funguje – podporoval je v tom i výsledek velkého průzkumu veřejného mínění, který ukázal, že 54% obyvatel preferuje koalici Liberálů s NDP před Konzervativní většinou. Navíc byli přesvědčeni, že s celoplošným rozšířením platformy získají u voličů důvěryhodnost. Následující výsledky ukázaly, že k žádnému zlepšení nedošlo. Podpora Liberálů stoupla o pouhých 2% (z 24% na 26%) a na druhé straně, podpora Konzervativců klesla o 2% (z 43% na 41%). Mnoho lidí optimisticky tvrdilo, že Liberálové pouze potřebují skvělý výkon a podporu jejich lídra během předvolebních debat, aby mohli svou strategii naplno rozvinout (Jeffrey 2011: 65-67).

Proběhly dvě předvolební debaty - jedna ve francouzském, druhá v anglickém jazyce. Jako první se konala debata v anglickém jazyce, a to 12. dubna 2011 od 19:00 do 21:00. Následující den, od 20:00 do 22:00 probíhala debata druhá – v jazyce francouzském, obě v Ottawě. Předsedkyně Strany zelených, Elizabeth May, byla vyloučena z debaty, protože její strana neměla zastoupení v poslanecké sněmovně. Debat se tedy zúčastnili lídři čtyř kandidujících stran (S. Harper, M. Ignatieff, lídr NDP Jack Layton a lídr Québeckého bloku Gilles Duceppe) (CBC News

2011). Liberálové věřili, že předvolební debaty posílí pozici jejich lídra a všeobecně zlepší postavení strany. Ignatieff měl bohaté debatické zkušenosti a tak se očekávalo, že předvede skvělý výkon. Avšak výsledkem bylo, že ani Ignatieff, ani Harper nepředložili žádný přesvědčivý důvod, proč si jejich strana zaslouží většinovou vládu. Harper byl klidný, až příliš uvolněný, tichý a postrádal jakékoliv zapálení pro debatu. S žádným z ostatních účastníků nevedl spor a nedostal se do jediné neshody. Ignatieff si sice vedl obstojně (například velmi dobrý výkon předvedl, když hovořil o Harperovo opovrhování parlamentem), nedokázal ale opět nabídnout jakoukoliv ucelenou Liberální vizi a neuspěl v prezentaci své osoby jako pravděpodobného nástupce předsedy vlády. Jeho velkým klopýtnutím byla také úplná absence na debatě v anglickém jazyce. Svě šance naopak skvěle využil Jack Layton, lídr NDP, který dokázal skvěle apelovat na voliče svou osobností. Působil sebevědomě, klidně a kombinace jistého a uvolněného vystupování se skvělým smyslem pro humor měla velký úspěch. Layton se chopil příležitosti a vyčetl Ignatieffovi jeho častou a dlouhou nepřítomnost v poslanecké sněmovně. Jeho tvrzení „pokud chcete tohle zaměstnání, měli byste se občas ukázat v práci“ bylo jedním ze zásadních bodů debaty. Ignatieff nedokázal na Laytonův útok nijak zareagovat. Shrnutím, situace po debatě nevypadala pro Liberály zrovna nadějně a původní volební závod dvou „hlavních“ stran byl narušen NDP, která se rychle dostávala do popředí. (Jeffrey 2011: 67-69) (The Globe and Mail 2011).

4.4 Volby 2011 v číslech

4.4.1 Výsledky

Datum konání 41. federálních voleb Kanady byl stanoven na 2. května 2011. Jejich výsledek byl překvapivý, avšak ne neočekávatelný. Zvítězila Konzervativní strana, která obdržela 166 mandátů. Svým vítězstvím si zaručila po pěti letech menšinové vlády stabilní a pevnou většinu v parlamentu. Post oficiální opozice získala Nová demokratická strana, která obdržela 103 křesel a zaznamenala úctyhodný nárůst o 67

křesel oproti roku 2008. Liberální strana se propadla o 43 křesel, získala 34 mandátů a zaznamenala tak nejhorší volební výsledek ve své historii. Ztratila zastoupení v každé kanadské provincii. Na čtvrtém místě, se ziskem pouhých 4 křesel (a propadem o 43 mandátů), skončil Québecký blok a svůj první velký úspěch slavila Strana zelených, která obdržela 1 mandát pro svou předsedkyni Elizabeth May (Elections Canada 2011) (Elections Canada 2008). Viz. Tabulka č. 1

Vítězství Konzervativců bylo z velké části způsobeno úspěchem NDP a slabým výkonem Liberálů a Québeckého bloku, jelikož z hlediska podílu hlasů si Konzervativci polepšili o pouhá 2% oproti volbám v roce 2008. Co se týče poražených stran, oba jejich lídři – M. Ignatieff i G. Duceppe přišli o své mandáty, postavení Liberální strany bylo poníženo na pozici *third party*, a to poprvé v historii Kanady, a Ignatieff bezprostředně poté oznámil své odstoupení z funkce (Clarke 2011: 271).

4.4.2 Průzkumy veřejného mínění, determinanty volebních výsledků

Od roku 2008 do začátku voleb v roce 2011 bylo provedeno celkem 239 průzkumů veřejného mínění zaměřeného na úmysly voličů. To znamená, že průměrně byla spuštěna jedna anketa každé tři dny. Ve většině případů průzkumy veřejného mínění v Kanadě zajišťují firmy jako je IPSOS-Reid, EKOS Research, Harris-Decima nebo Nanos Research. Okolo výzkumů veřejného mínění se objevuje mnoho kritiky a zpochybňování validity. Napříč nepřeberného množství průzkumů od různých firem totiž vznikají nesrovnalosti a nevysvětlitelné rozpory. Pak také záleží na interpretaci médií, která často výsledky zkresluje a nepřesně interpretuje. I přesto, že bereme v potaz toleranci chyb, která bývá při celostátních průzkumech +/- 3% a při provinčních vzroste až na +/-3% (viz. Graf č. 1), výsledky anket byly v období voleb 2011 velmi rozdílné. Například v některých výzkumech zpočátku nebylo vůbec znatelné, že NDP si polepšuje, nebo naopak že Québecký blok čeká totální kolaps. Téměř každý průzkum ukazoval Konzervativce ve vedení,

za nimiž se těsně držela Liberální strana. Čísla se u firem výrazně lišila. Nejpřesnější pravděpodobný výsledek voleb poskytly agentury Nanos Research a Angus Reid (rozdíl o 5,4 a 5,5 bodů), dobře si vedl i IPSOS-Reid a Harris Decima. Firma COMPAS však zcela minula cíl, její výsledek se lišil o 14,2 bodu (Turcotte 2011: 195-213).

Co se týče podpory Liberální strany, existovaly rozdíly i podobnosti. Liberálové měli dobrý start své kampaně a vedli si obstojně (IPSOS-Reid a Nanos Research), výsledek firmy EKOS Research pro totožné období tvrdil, že Liberálové zaznamenali pokles podpory. A zatímco Nanos Research správně poukázal na první velkou erozi liberální podpory, firmy EKOS Research a IPSOS-Reid zaznamenaly její růst. V období několika dnů před konáním voleb beznadějnou situaci strany nejlépe vystihla IPSOS-Reid, která zaznamenala nejdramatičtější pokles podpory. Firmy EKOS Research a Nanos Research totální kolaps odhalily až o několik dní později (Turcotte 2011: 209). *Viz. Graf č. 2*

Existují různé faktory, které ovlivňují voliče, a díky povolebním průzkumům lze dobře posoudit, které z faktorů nejvíce ovlivnily výsledky voleb 2011. Povolební ankety v největším měřítku zprostředkovává organizace Political Support in Canada (PSC). Úvodem, jedna z anket se respondentů tázala, zda preferují většinovou, či menšinovou vládu. Celých 56% preferovalo vládu většiny, zatímco pro menšinu hlasovalo 26%. To je pravděpodobně důkaz, že Harperova prosazovaná vize konzervativní většiny byla efektivní (Clark 2011: 274-275).

Jeden z dalších zásadních faktorů jsou záležitosti, které Kanadané shledávají jako ty nejdůležitější. Lze je rozdělit do dvou skupin – valenční témata (valence issues) a poziční témata (position issues). Valenční téma je například ekonomika, státní deficit nebo problém nezaměstnanosti a mezi poziční témata lze zařadit otázku potratů, sňatků osob stejného pohlaví, držení zbraní nebo imigrace. Poziční témata jsou více individuální záležitosti a bývá v jejich rámci větší rozpor ve veřejném mínění. Kanadané buďto tato témata podporují, nebo jsou striktně proti.

Přestože mnoho faktorů mohou ovlivnit voliče v jejich rozhodování, valenční témata mají ve většině případů majoritní roli a jsou tedy jedním z hlavních determinantů rozhodování. Prakticky každý občan si přeje žít v zemi, jejíž ekonomický růst je stabilní a zaměstnanost a inflace nízká. V anketě, která se dotazovala, která politická strana je nejvíce schopná udržet stabilní ekonomický růst, vyšel najevo jasný vítěz: Harperova Konzervativní strana. Navíc 43% dotázaných tvrdí, že se ekonomická situace za poslední rok zlepšila (kromě toho, míra nezaměstnanosti klesla na 7,6%). Tento fakt je vždy velkou výhodou pro vládnoucí stranu, která se připravuje k volbám. Z kladných názorů veřejnosti o ekonomickém stavu země tedy nejvíc profitovali právě Konzervativci (Clarke 2011: 275-277).

V dalším průzkumu veřejného mínění měli respondenti určit tři z jedenácti témat, které shledávají jako nejdůležitější pro rok 2011 a dle kterých se u voleb rozhodovali. Největší podíl hlasů získala ekonomika, nezaměstnanost a státní dluh – celkem 39%. Na druhém místě lidé zmiňovali zdravotní péči (23%) a velká část dotázaných zvolila možnost „nevím/žádná možnost ze zmiňovaných“, konkrétně 27%. I přes vysoké procento nerozhodných, valenční témata dominovaly (např. sňatek osob stejného pohlaví získalo 0,6%, zapojení Kanady do konfliktu v Libyi 0,2%, životní prostředí 4%). Na tuto anketu navazuje průzkum toho, která z kandidujících politických stran je podle občanů nejvíce schopná poradit si s uvedenými „top-ranked“ tématy. 40% lidí hlasovalo pro Konzervativní stranu, 24% pro NDP. Velkým neúspěchem bylo umístění Liberálů, kteří získali pouhých 11%, což bylo ještě o 8% méně, než získala odpověď „žádná z uvedených stran“. Liberální strana si vedla celkově velmi špatně v rámci anket týkajících se důležitých témat roku 2011. V oblasti ekonomiky a zdravotnictví získali celkově 9 a 15% (Clarke 2011: 278-280).

Díky povolebním průzkumům veřejného mínění vyšlo najevo, že dalším velkým determinanem rozhodování byly sympatie ke stranickým lídrům. Ankety, které byly založeny na principu „líbí/nelíbí“, prokázaly, že

nejlépe na občany působil Jack Layton z NDP. Získal hodnocení 6,2 bodů, což je extrémně neobvyklé – lepší skóre zaznamenal pouze Pierre Trudeau v roce 1968, kdy získal 6,8 bodů. Tento úspěch je důkazem Laytonovy schopnosti spojit se s Kanadany. Skvělý výsledek zaznamenala i předsedkyně Strany zelených Elizabeth May (4,8 bodů). Těsně za ní se umístil Harper s 4,7 body a nejhůře dopadl Michael Ignatieff – získal 3 body, což je opravdu nepříznivý výsledek pro někoho, kdo usiluje o post premiéra země. I Ignatieffovo předchůdce, neoblíbený Stéphane Dion, získal v roce 2008 4,2 bodů. Výsledek dokazuje, že útočná reklama Konzervativců vůči Ignatieffovi měla svůj účinek. S otázkou správného řízení ekonomiky by si podle dotázaných nejlépe poradil Harper (získal 37% hlasů), pak Layton (21%), Ignatieff se svými 11% skončil na třetím místě a čtvrté místo náleží Duceppovi a May (oba získali po 2%). Překvapivá byla častá odpověď „nikdo z uvedených“, pro kterou se rozhodlo 27% respondentů. Co se týče Ignatieffa, opět dopadl o něco hůř, než jeho předchůdce Dion. V přepočtu, pouhý 1 z 10 dotazovaných ho uvedl jako kompetentní osobu v otázkách ekonomiky (Clarke 2011: 284-287).

Otázka politické příslušnosti je také důležitý faktor. Lidé se silnou vazbou na některou ze stran sami sebe označují jako Liberály, Konzervativce, nebo Nové demokraty. Tyto vazby jsou vysvětlovány jako silná, stabilní a stálá stranická oddanost, která se formuje již od dětství a zpevňuje se tím, jak člověk stárne. Přestože někteří Kanadané jsou opravdu oddaní „tělem i duší“ po celý svůj život, jiní jsou poněkud flexibilní a ochotní svou stranickou příslušnost změnit v reakci na výkon své strany a jejího lídra. To může zapříčinit ztrátu voličské základny stran, které byly dříve úspěšné, nebo naopak původně minoritní strany můžou rychle získat velkou podporu a mnoho nových stoupenců. Příkladem obou těchto možností se staly volby 2011, konkrétně v případě Liberálů a NDP. Liberální strana měla v roce 2000 40% příslušníků, po volbách 2011 se číslo zmenšilo až na 18%. Liberálové tím pádem ztratili více než polovinu základny svých voličů. Na druhé straně Nových demokratů

přibýlo a po volbách se k NDP hlásilo 17% dotázaných (Clarke 2011: 281-283).

Všechny tyto ankety prokázaly, že nejvýznamnější determinanty volebních výsledků v roce 2011 byly schopnost strany poradit si s aktuálními tématy země, image jejich lídrů a flexibilní stranické vazby voličů. Poziční témata (potraty, sňatky homosexuálů, držení zbraní, ...) neměla tak velký vliv na potenciální úspěch žádné z kandidujících stran (pouze téma québecké suverenity navýšila pravděpodobnost volby Québeckého bloku o .28 bodů). Nejlepšího výsledku, v rámci jednoho ze zásadních determinantů volebních výsledků, dosáhla image lídra (Harper svým výsledkem zvýšil pravděpodobnost volby Konzervativců o .66 bodů a Layton zajistil zvýšení o .60 bodů pro NDP). Výsledky průzkumů ohledně „top-ranked“ témat pro rok 2011 zvýšily pravděpodobnost volby Konzervativců o .30 bodů a naopak snížily u Liberálů a NDP o .11 a .25 bodů. Jedním z mandatorních úspěchů Liberální strany lze považovat vyjádření nedůvěry konzervativní vládě, které Konzervativcům snížilo pravděpodobnost hlasu o .41 bodů. Liberální strana tak získala pravděpodobnost o .17 bodů vyšší, což dokazuje, že Ignatieffova ostrá kampaň proti Harperovi skutečně měla na potenciální voliče efekt (Clarke 2011: 293-298).

4.5 Důvody neúspěchu Liberální strany

Liberální strana čelila za poslední roky četným problémům, které nedokázala překonat. Navíc Ignatieff sázel na kampaň mířenou proti Konzervativcům, která byla založená na vyslovení nedůvěry jejich vládě – to se však ukázalo jako méně relevantní determinant (až pátý v řadě) při rozhodovacím procesu voličů. Při průzkumu sice vyšlo najevo, že jasná většina dotázaných s vyslovením nedůvěry vládě souhlasila (56%) (Clarke 2011: 272-273), což snížilo pravděpodobnost udělení hlasu Konzervativcům o .41 bodů, jiné determinanty pravděpodobnost zase navýšily (Clarke 2011: 295).

Lid s vyslovením nedůvěry souhlasil, nicméně výsledek ankety, která se týkala záležitosti důvěry a odpovědnosti, hovořil jinak: 39% respondentů zvolilo Harpera jako nejdůvěryhodnějšího lídra, 34% pak hlasovalo pro Laytona a pouhých 19% pro Ignatieffa. Kanadští občané měli velké pochybnosti o Ignatieffových schopnostech lídra a série reklamních útoků ze strany Konzervativců je zřejmě přesvědčily (konkrétně vyčítání Ignatieffovi jeho nepřítomnost v Kanadě po většinu jeho života). To se z velké části projevilo při hlasování (Jeffrey 2011: 71). Jednoduše řečeno: Stephen Harper byl určen nejvíce schopným lídrem v otázce, na které záleželo nejvíc – ekonomice; na druhé straně je Jack Layton, který sice nepodal přesvědčivý obraz o tom, že by se dokázal vypořádat s ekonomickými záležitostmi země, ale byl velmi oblíbený a svým vystupováním udělal na voliče extrémní dojem. Michael Ignatieff nebyl shledán ani schopným, ani věrohodným lídrem (Clarke 2011: 299).

Liberální kampaň a jejich platforma navíc neměly téměř žádný efekt na voliče, strana nebyla schopná identifikovat vlastní hodnoty a neposkytla voličům žádný pohled na jakýkoliv tradiční Liberální postoj, nebo strategii, s jakou se hodlají věnovat těm tématům, které byly pro občany nejdůležitější. Podpora začala rapidně klesat. V tuto chvíli (kdy byly volební kampaně v plném proudu) mohl Ignatieff situaci zachránit, místo toho však prohlásil: „je stále dost času a opravdu si myslím, že Liberální platforma v těchto dnech hovoří ke kanadským rodinám“ (Jeffrey 2011: 69).

Jak již bylo řečeno, rozhodování voličů ve velké míře ovlivnilo také posouzení, která politická strana si dokáže nejlépe poradit s valenčními tématy. Ekonomika a zdravotnictví těmito tématům dominovaly. Z toho nejvíce profitovali Konzervativci. Harper byl shledán jako nejkompetentnější lídr právě v otázkách ekonomiky a udržení jejího růstu. Průzkumy veřejného mínění navíc dokázaly, že v době ekonomické krize si Harper vedl velmi dobře. Neméně důležitý je i fakt, že ekonomická situace země byla obyvateli shledána jako kladná a zlepšující se, což je výraznou výhodou pro vládnoucí stranu.

Výkony Liberální strany, vystupování jejího lídra a neschopnost oslovit nové obyvatele země měly za následek nezanedbatelnou ztrátu voličské základny (především v Ontariu). Více než polovina Liberálních příslušníků zmizela. Před několika lety se 2 z 5 Kanadčanů identifikovalo jako Liberálové, v průběhu roku 2011 už to byl pouze 1 z 5. To znamenalo další obrovskou výhodu pro Konzervativce (a pro NDP) (Clarke 2011: 300).

Vítězství Konzervativců předpovídal výsledek ankety, kdy si 57% obyvatel myslí, že Kanada jde všeobecně „správným směrem“, přičemž 45% bylo pro znovuzvolení S. Harpera. Na toto konto někteří analytici tvrdí, že Liberálové měli boj prohraný již od začátku (Jeffrey 2011: 70-71). Přestože většina průzkumů tomu napovídala, nelze to tak jednoduše říci.

Ve volbách 2011 měla na rozhodování voličů nezvykle velký vliv image lídra, v kombinaci s dalšími zásadními determinanty – valenčními tématy a flexibilní stranické příslušnosti voličů. Ve všech těchto oblastech Liberální strana selhala. Důvodů neúspěchu Liberální strany je ale více, jsou hlubšího významu a také významně přispěly k situaci v roce 2011. Jsou to vnitrostranické problémy, kterým strana čelila v posledních letech a kterým se věnuje jedna z předchozích kapitol. Konkrétně se jedná o otázku financování strany, její organizaci, záležitosti personálního obsazení, nedostatek rozvojové politiky, s čímž souvisí neschopnost vymezit Liberální hodnoty a postoje. V neposlední řadě je zde problém, jež má kořeny v hluboké historii strany, a tím je dlouholetá neschopnost spojit se s voliči v západní Kanadě. To vše, v kombinaci se selháním lídra, ztráty základny Liberálních stoupenců a neschopnosti předložit přesvědčivou kampaň, či jakoukoliv vizi, jsou příčiny pádu v minulosti úspěšné Liberální strany, která dominovala zemi po většinu její historie.

4.6 Povolební výzvy Liberální strany, současná situace

Bylo předpovídáno, že historicky první situace, kdy Liberální strana nebude ani vládnoucí stranou, ani oficiální opozicí bude mít za následek velké finanční problémy, především pro kancelář lídra. Strana však měla

velkou výhodou v tom, že nebyla příliš zadlužená a byla schopná v získávání finančních prostředků (Jeffrey 2011: 72). Z toho lze usuzovat, že finanční situace strany bude obstojná a nebude tou největší překážkou v zotavování se.

Velkou výzvou pro Liberální stranu představuje znovuzískání své voličské základny. Do dalších federálních voleb, naplánovaných na rok 2015, má strana poměrně dost času na zapracování na organizační struktuře, vylepšení své finanční situace a co je hlavní, obrodit tradiční liberální hodnoty a rozvinout stranickou politiku. Povolební průzkumy dokazují, že Kanadčané nepřestali uznávat levici a strana má tak solidní základy, na kterých může liberální hodnoty plně rozvinout. Dalším příznivým faktem je důležitost image lídra NDP Laytona, která představovala zásadní determinant při volbě právě Nové demokratické strany, která převzala liberální základnu v Québecu a Ontariu. Voliče ani tak nepřesvědčila nově-demokratická platforma, či stranické hodnoty, byl to právě charismatický Jack Layton, což představuje velkou šanci pro Liberální stranu, aby získala svou pevnou podporu zpět, za pomoci působivé politiky založené na tradici (Jeffrey 2011: 73).

Vzhledem k tomu, že Liberální strana má jako nejdéle fungující strana v Kanadě velké zkušenosti a takřkajíc „náskok“ oproti stranám jiným, existuje velký prostor, na kterém lze stavět. Výhodou také je, že prozatímním předsedou strany se stal Bob Rae, který je zkušeným a vysoce kompetentním politikem. Srovnáme-li Boba Rae s novými, nově-demokratickými členy parlamentu, kteří nemají téměř žádné zkušenosti a kteří se jistě dopustí několika chyb, představuje prozatímní vedení Liberální strany další výhodou a prostor pro její obnovu. Nejvíce však záleží na ochotě a efektivně mířených „opravných“ krocích ze strany členů; schopnosti strany identifikovat základní Liberální hodnoty a přenést je do kontextu 21. století (Jeffrey 2011: 73-74).

V současné době je předsedou strany Justin Trudeau. Při volbě nového lídra strany Trudeau prosazoval myšlenku kompletní obnovy

Liberální strany a vytvoření prosperujícího prostředí pro obyvatelstvo, jejichž hlas bude „vyslyšen a respektován“. Zemi představil potenciální, šestipilířovou Liberální platformu, kterou interpretoval jako realistický a odvážný plán k zajištění konkurenceschopnosti Kanady v ekonomice 21. století. Platforma má zajistit zdravou a vzdělanou společnost, ve které žádný občan Kanady nebude opomenut jen proto, že je těžké překonat některé bariéry (Bertschi 2012). Trudeau byl zvolen novým lídrem Liberální strany 6. dubna 2013. Na svých webových stránkách spustil jakousi „diskuzi“, kam mohli svými názory přispívat všichni občané země. Jak Trudeau řekl, "tato kampaň je o konverzaci, ne jednosměrných monolozích. Jsme přesvědčeni, že dobré nápady mohou pocházet z různých koutů země, a že Kanadčané si zaslouží mít příležitost podělit se o své starosti a nabídnout vlastní nápady" (Bryden 2013).

42. federální volby v Kanadě jsou naplánovány na 19. října 2015. Jak lze vidět v grafu č. 3, který mapuje období od výsledků voleb 2011 do současnosti, stav se podobá situaci, jež byla typická po většinu historie země: Konzervativci a Liberálové vedou svůj notoricky známý „závod dvou stran“. V rozmezí 30-35% o malé procento vedou Konzervativci. Liberálové jsou těsně za nimi, což lze považovat za velkou zásluhu jejich současného lídra. NDP, která je v tuto chvíli na třetí pozici, se pohybuje mezi 20% až 25%. Zajímavé je postavení Strany zelených, která vede nad Québeckým blokem a její podpora se nachází přibližně na 7%, zatímco Québecký blok je mírně pod hranicí 5% (Election Almanac 2015).

Zda se Liberální strana dokázala vypořádat s výzvami, které vznikly jejím totálním kolapsem ve volbách 2011 a zda uspěla v obnovení liberálních hodnot a rozvojových politik, bude zřetelné až za půl roku. Podle *grafu* č. 3 je vysoká pravděpodobnost, že Liberální strana obnoví svoji slávu a sestaví přinejmenším menšinovou vládu. Nicméně zkušenosti voleb minulých napovídají, že stav se může rapidně měnit během několika dnů. Na výsledek voleb 2015 budou mít vliv různé faktory, které se pravděpodobně budou poměrně dost podobat těm v roce 2011. Na výsledek si ale bude muset celý svět počkat a opět až

povolební analýzy, statistiky a průzkumy veřejného mínění podají ucelený datový a informační aparát o veškerých podrobnostech.

5 ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo definovat příčiny pádu Liberální strany v Kanadě po federálních volbách v roce 2011. Téma je významné tím, že Liberální strana byla po celou historii Kanady jednou ze dvou dominantních politických stran a po většinu času vládla kanadskému parlamentu. Její nejhorší pozicí byla situace, kdy sestavovala menšinovou vládu. Od svého založení roku 1867 se Liberální strana střídala u vlády s Konzervativní stranou. Po volbách v roce 2011 ale nedokázala dosáhnout ani na parlamentní většinu, ani na pozici oficiální opozice. Ponižila na post třetí strany a její lídr ztratil mandát. Příčin takového razantního pádu je hned několik.

První část bakalářské práce se věnovala teorii o kanadském volebním a stranickém systému, jejíž součástí je i výčet relevantních politických stran, které se v Kanadě vyskytují (kromě Liberální a Konzervativní strany také Nová demokratická strana, Québecký blok a Strana zelených).

V průběhu druhé kapitoly byl popsán vývoj Liberální strany a přínos jejích lídrů; a to od počátku svého působení, až do voleb v roce 2008, kdy strana neuspěla se získáním většiny a sestavila menšinovou vládu pod vedením předsedy Stéphane Diona. V této části práce byl analyzován dlouholetý úspěch Liberální strany a bylo popsáno, jakým způsobem se její lídři dokázali přizpůsobit době a stále se měnícímu, unikátnímu stranickému systému Kanady.

Poslední část bakalářské práce se věnovala samotným federálním volbám v Kanadě v roce 2011. Kromě faktických výsledků voleb, či události, která přímo předcházela konání voleb – vyslovení nedůvěry konzervativní vládě a její následné svržení, se kapitola mandatorně věnovala Liberální straně a jejímu lídrovi Michaelu Ignatieffovi. Byly popsány vnitrostranické problémy, kterým strana čelila a které zčásti způsobilo Ignatieffovo nerozvážné reorganizování strany.

Dále následovala analýza liberální předvolební kampaně, která byla Ignatieffem vedena velmi neefektivně a měla za následek ztrátu velké části liberálních voličů. Sám Ignatieff se dopustil mnoha chyb v rámci své funkce, příprav k volbám a během předvolebních debat stranických lídrů. Nedokázal ani působivě vystupovat a utvořit si solidní image před voliči, ani poskytnout jakoukoliv liberální agendu, která by byla v souladu s tradičními liberálními postoji. Toto politické vakuum a špatná image lídra se ukázaly jako jedny ze zásadních faktorů ovlivňujících rozhodování voličů.

Celé analýze poskytovaly podpůrnou informační základnu výsledky průzkumů veřejného mínění a povolebních anket, které v Kanadě zprostředkovává hned několik agentur. S pomocí těchto průzkumů byla určena míra efektivity liberální kampaně, či událostí v předvolebním období a kroků ze strany Liberální strany a jejich rivalů. Výsledky těchto průzkumů značně vypomohly při stanovení a doložení příčin tak revolučních volebních výsledků.

Jedním ze zásadních determinantů volebních výsledků byla, již uvedená, image lídra strany. Tento faktor ovlivnil výsledek voleb více než kdy předtím. Ignatieffovy nejisté a mdlé proslovy, neschopnost reagovat na konkrétní situaci a podávání „nicneříkajících“ stanovisek, to vše v kombinaci s efektivními reklamními útoky Konzervativců, mířenými na Ignatieffovu osobu, rapidně snížily šance Liberální strany u voleb. A narozdíl od NDP, jejíž lídr zapůsobil na voliče přímo znamenitě, liberální podpora významně klesla. Dalším faktorem, jenž nejvíce ovlivnil voliče, byla schopnost strany a jejího předsedy podat působivý výkon ve věci valenčních témat země. V první řadě ekonomika a zdravotnictví byly shledány občany jako ty nejdůležitější výzvy pro Kanadu. Z průzkumů veřejného mínění vyšlo najevo, že nejschopnější stranou v této věci jsou Harperovi Konzervativci. Ti měli velkou výhodu v tom, že jako poslední vládnoucí strana udrželi kanadskou ekonomiku v růstu. I proto byl Stephen Harper shledán jako nekompetnější osoba, která zajistí zemi zlepšující se hospodářskou úroveň. Jako další faktor volebních výsledků

Ize považovat flexibilní stranické vazby voličů na konkrétní stranu. Liberální přívrženci změnili svou „příslušnost“ a strana přišla o své největší jistoty. Chabý výkon v předvolebním období měl za následek to, že strana ve výsledku ztratila více než polovinu své voličské základny, a to především v Québecu a Ontariu. Všechny tyto determinanty, společně s vnitrostranickými problémy, neefektivně vybudovanou kampaní a Ignatieffovou neschopností podat ucelenou liberální vizi (a přesvědčit tak voliče, aby preferovali dlouholetou liberální tradici před schopnou konzervativní vládou Stephena Harpera), měly za příčinu totální kolaps Liberální strany a přímo souvisely s tragickým výsledkem u voleb v roce 2011. Cíl, který byl stanoven v úvodu bakalářské práce, byl v průběhu práce splněn.

Závěr poslední části práce posloužil jako nahlédnutí do současné situace Liberální strany. Poskytl několik výzev, které stály před Liberály po jejich volebním neúspěchu, dále zhodnocení stranického potenciálu a výhod, kterých lze využít při obnovení strany a také současný stranický stav pod vedením předsedy Justina Trudeau. Liberální strana, jež byla vždy silnou a vysoce zkušenou stranou, má pravděpodobně dobré šance stát se znovu vládnoucí stranou Kanady. Justina Trudeau ale k úspěchu čeká dlouhá cesta s mnoha překážkami, které nebude lehké překonat.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Bertschi, David (2012). Restoring the Canadian Advantage. *Huffington Post Canada*. 16. 11. 2012 (http://www.huffingtonpost.ca/david-bertschi/liberal-leadership-race_b_2144733.html, 22. 4. 2015).

Bothwell, Robert (2012). Jean Chrétien. *Historica Canada*. 2. 2. 2012 (<http://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/joseph-jacques-jean-chretien/>, 13. 4. 2015).

Bryden, Joan (2013). Justin Trudeau Light On Policy, But Offers Key Glimpses Of Next Liberal Platform. *The Canadian Press*. 14. 4. 2013 (http://www.huffingtonpost.ca/2013/04/14/justin-trudeau-policy_n_3079445.html, 22. 4. 2015).

Carthy, Kenneth R. (2000). Party Politics at Century's End. In: Carthy, Kenneth R. – Cross, William – Young, Lisa. *Rebuilding Canadian Party Politics* (Vancouver: UBC Press), s. 3-11.

CBC News (2008). *Dion to resign after Liberals choose new leader*. 20. 10. 2008 (<http://www.cbc.ca/news/canada/dion-to-resign-after-liberals-choose-new-leader-1.703676>, 16. 4. 2015).

CBC News (2011). *Leaders' debates set without May*. 30. 3. 2011 (<http://www.cbc.ca/news/politics/leaders-debates-set-without-may-1.976646#>, 18. 4. 2015).

Clarke, Harold D. eds (2011). Winners and Losers: Voters in the 2011 Federal Election. In: Pammett, Jon H. – Dornan, Christopher, *The Canadian Federal Election of 2011* (Toronto: Dundurn), s. 271-300.

Clarkson, Stephen (2005). *The big red machine: how the Liberal Party dominates Canadian politics* (Vancouver, UBC Press).

Clarkson, Stephen – McCall, Christina (2012). *Liberal Party*. *Historica Canada*. 17. 1. 2012
(<http://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/liberal-party/>, 4. 4. 2015).

Conservative Party of Canada (2014a). *Canada's Founding Party*. (<http://www.conservative.ca/where-we-stand/canadas-founding-party/>, 2. 4. 2015).

Conservative Party of Canada (2014b). *Jobs, Growth and Long-term Prosperity*. (<http://www.conservative.ca/where-we-stand/jobs-growth-and-long-term-prosperity/>, 2. 4. 2015).

Conservative Party of Canada (2014c). *Keeping our Streets and Communities Safe*. (<http://www.conservative.ca/where-we-stand/keeping-our-streets-and-communities-safe/>, 2. 4. 2015).

Conservative Party of Canada (2014d). *Supporting Families*. (<http://www.conservative.ca/where-we-stand/supporting-families/>, 2. 4. 2015).

Dion, Stéphane (2015). *Biography* (<https://stephanedion.liberal.ca/en/biography/>, 16. 4. 2015).

Dornan, Christopher (2011). From Contempt of Parliament to Majority Mandate. In: Pammett, Jon H. – Dornan, Christopher, *The Canadian Federal Election of 2011* (Toronto: Dundurn), s. 7-13.

Election Almanac (2015). 2015 Canada Federal Election. *Canada Election Polls*. 18. 4. 2015 (<http://www.electionalmanac.com/ea/canada-election-polls/>, 22. 4. 2015).

Elections Canada (2011). *Official Results Map* (http://www.elections.ca/res/cir/maps/images/ERMap_41.pdf, 21. 4. 2015).

Elections Canada (2008). *Official Results Map* (<http://www.elections.ca/ele/pas/40ge/40official.pdf>, 21. 4. 2015).

Goldenberg, Suzanne (2011). Michael Ignatieff resigns after Canada poll defeat for Liberal party. *The Guardian*. 3. 5. 2011 (<http://www.theguardian.com/world/2011/may/03/michael-ignatieff-resigns-canada-poll-defeat>, 16. 4. 2015).

Green Party of Canada (2015a). *History*. (<http://www.greenparty.ca/en/party/history>, 7. 4. 2015).

Green Party of Canada (2015b). *Introduction*. (<http://www.greenparty.ca/en/platform/introduction>, 7. 4. 2015).

Hillmer, Norman – Azzi, Stephen (2007). Paul Martin. *Historica Canada*. 27. 5. 2007 (<http://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/paul-edgar-philippe-martin/>, 14. 4. 2015).

Jeffrey, Brooke (2011). The Disappearing Liberals: Caught in the Crossfire. In: Pammett, Jon H. – Dornan, Christopher, *The Canadian Federal Election of 2011* (Toronto: Dundurn), s. 45-74.

Liberal Party of Canada (2015a). *Economic Policy*. (<http://www.liberal.ca/what-we-stand-for/economic-policy/>, 4. 4. 2015).

Liberal Party of Canada (2015b). *Social Policy*. (<http://www.liberal.ca/what-we-stand-for/social-policy/>, 4. 4. 2015).

Liberal Party of Canada (2015c). *Energy and the Environment*. (<http://www.liberal.ca/what-we-stand-for/energy-and-the-environment/>, 4. 4. 2015).

Library of Parliament (2011). Electoral results by party. *Parliament of Canada*. 7. 10. 2011 (<http://www.parl.gc.ca/parlinfo/Compilations/ElectionsAndRidings/ResultsParty.aspx?Season=0&Parliament=1924d334-6bd0-4cb3-8793-cee640025ff6>, 21. 4. 2015).

Library of Parliament (2015). Liberal Party of Canada. *Parliament of Canada* (<http://www.parl.gc.ca/parlinfo/Files/Party.aspx/>, 16. 4. 2015).

National Archives of Canada (2015). *Pierre Elliott Trudeau*. (<http://pm.gc.ca/eng/prime-minister/pierre-elliott-trudeau>, 11. 4. 2015).

New Democratic Party of Canada (2015). *History*. (<http://www.ndp.ca/history>, 6. 4. 2015).

Parlons Québec (2011). Policy Statement for Elections 2011. *Bloc Québécois*. (<http://www.pdac.ca/docs/default-source/public-affairs/bloc-quebecois-platform.pdf?sfvrsn=6>, 7. 4. 2015).

Patten, Steve (2007). The Evolution of the Canadian Party System. In: Gagnon, Alain-G. – Tanguay, A. Brian, *Canadian Parties in Transition* (University of Toronto Press), s. 55-82.

Reuters Canada (2008). *Greens win spot in TV election debates*. 10. 9. 2008 (<http://ca.reuters.com/article/topNews/idCAN1039064420080910>, 7. 4. 2015).

Robertson, James R. (2008). The Canadian Electoral System. *Parliament of Canada*. 15. 9. 2008 (<http://www.parl.gc.ca/content/lop/researchpublications/bp437-e.pdf>, 21. 3. 2015).

Sartori, Giovanni (2005). *Strany a stranické systémy: Schéma pro analýzu* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Scharfen, Bc. Josef (2011). *Vybraná témata – Kanada volby 2011*, Parlamentní institut, Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky.

The Economist (2011). *Canada's general election: Harper's champagne moment*. 5. 5. 2011 (<http://www.economist.com/node/18651332>, 1. 4. 2015).

The Globe and Mail (2011). The leaders' debates had policy, but left Canadians in search of passion. *The Globe and Mail*. 12. 4. 2011 (<http://www.theglobeandmail.com/globe-debate/editorials/the-leaders-debate-had-policy-but-left-canadians-in-search-of-passion/article576225/>, 18. 4. 2015).

The Guardian (2011). *Canadian government collapses in no-confidence vote*. 26. 3. 2011 (<http://www.theguardian.com/world/2011/mar/26/canadian-government-no-confidence-vote>, 17. 4. 2015).

Turcotte, André (2011). Polls: Seeing Through the Glass Darkly. In: Pammett, Jon H. – Dornan, Christopher, *The Canadian Federal Election of 2011* (Toronto: Dundurn), s. 195-216.

Weger, Klára (2007). Politický systém Kanady. In: Ženíšek, Marek – Šanc, David a kol., *Commonwealth. Politické systémy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 11-31.

Wells, Paul (2008). How Stéphane Dion Broke the Liberal Party. *Macleans*. 20. 4. 2008
(<http://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/how-stephane-dion-broke-the-liberal-party/>, 16. 4. 2015).

Whitaker, Reg (2013). *Pierre Elliott Trudeau*. 7. 11. 2013
(<http://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/pierre-elliott-trudeau/>, 11. 4. 2015).

Wikipedia (2011). *Opinion polling in the Canadian federal election, 2011*.
(http://en.wikipedia.org/wiki/Opinion_polling_in_the_Canadian_federal_election,_2011, 20. 4. 2015).

7 RESUMÉ

This bachelor thesis dealt with the topic of Liberal Party of Canada and its fall in the 2011 federal elections. The goal of the thesis was to define which causes led to the biggest failure of the former most successful and long-time governing party. Thesis is built up on three main parts: first serves as an overview of the Canadian electoral and party system; second defines the progress of Liberal Party of Canada from a historical view, and the third analyzes 2011 federal election and the Liberal's failure.

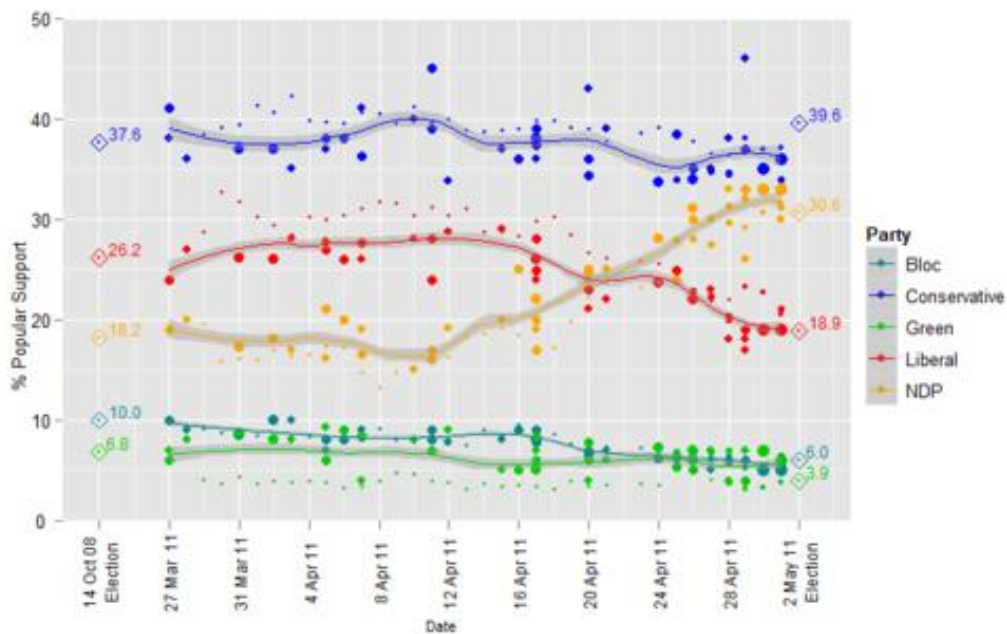
The reasons for the fall of the Liberal Party is a combination of intraparty problems; poor image of the leader during the election campaign; flexible partisan attachments, which partly caused the loss of liberal voters base; poor judgements about Liberal performance dealing with the valence issues; and the inability of the party, especially its leader, to define traditional liberal attitudes and policies.

Keywords: Canada, Liberal Party of Canada, 41st Canadian Federal Election

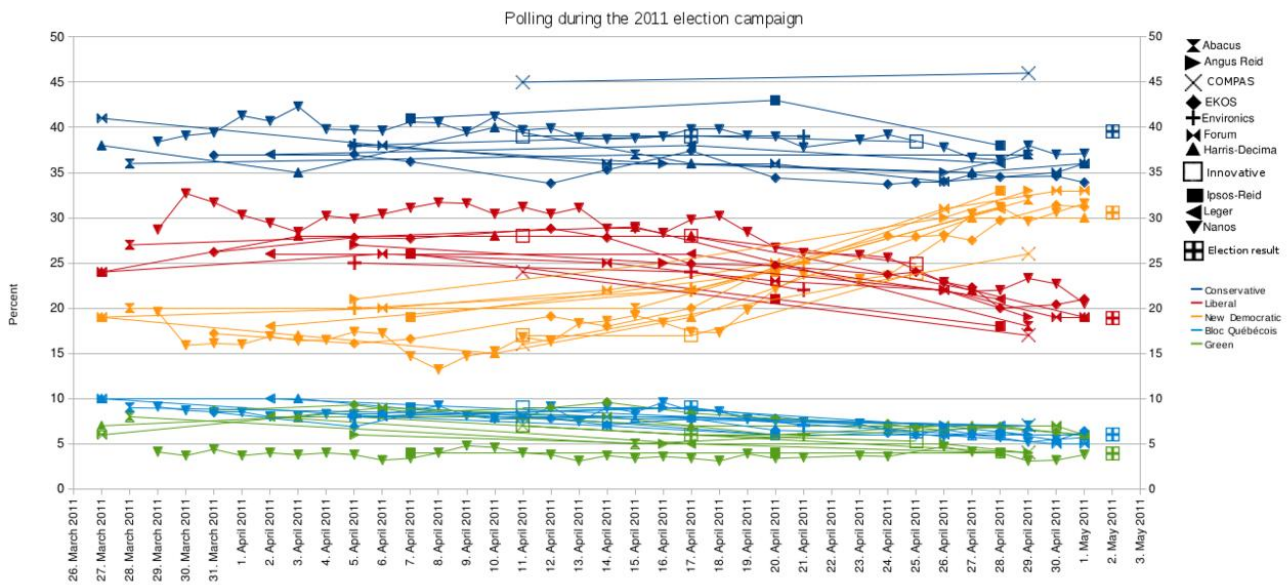
8 PŘÍLOHY

Political Affiliation	Elected Members	Number of Candidates	Number of Valid Votes	Percentage of Popular Vote
Conservative Party of Canada	166	307	5,835,270	39.6%
New Democratic Party	103	308	4,512,411	30.6%
Liberal Party of Canada	34	308	2,783,076	18.9%
Bloc Québécois	4	75	891,425	6.1%
Green Party of Canada	1	304	572,095	3.9%
Other		285	129,703	1%
Total	308	1,587	14,723,980	100%

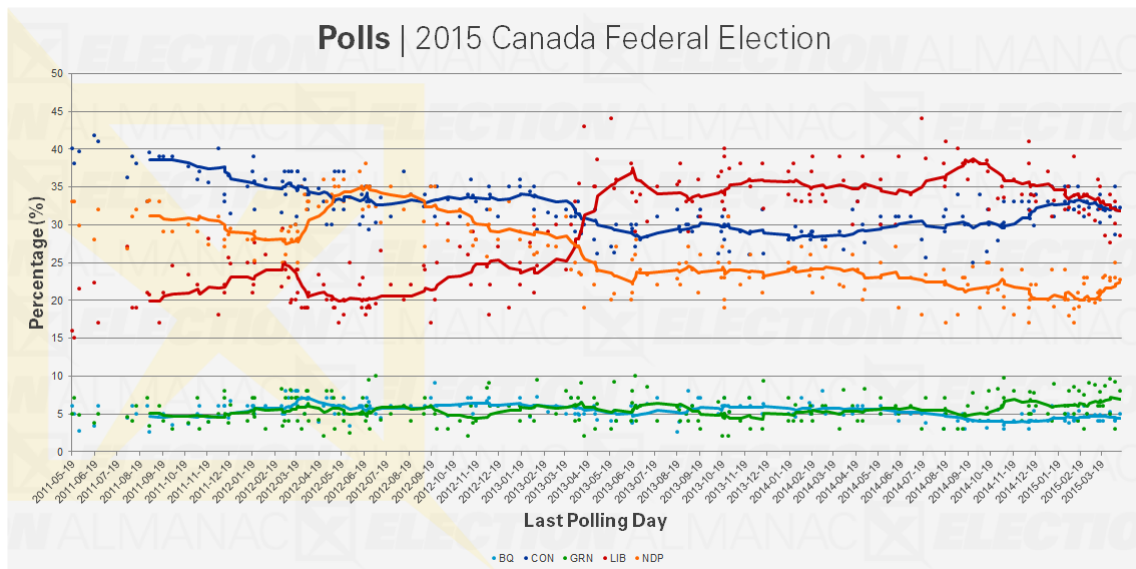
Tabulka č. 1: Přehled výsledků voleb; zdroj: Parliament of Canada, 2011

Graf č. 1: Průměrná stranická podpora včetně tolerance chyb v průzkumech veřejného mínění; zdroj: Wikipedia 2011

Graf č. 2: Průměrná stranická podpora dle firem zajišťující průzkumy veřejného mínění; zdroj: Wikipedia 2011

Graf č. 3: Stav stranické podpory od voleb 2011 do současnosti; zdroj: Election Almanac 2011